

KARLOVA UNIVERZITA V PRAZE

Bakalářská práce

Jana Remková

Praha 2010

Karlova univerzita v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

Bakalářská práce

**Specifika výuky českého jazyka národnostních
menšin v České republice**

Specifics of teaching the Czech language of national
minorities in the Czech Republic

Jana Remková

Vedoucí práce: PaedDr. Jaroslava Zemková, Ph.D.

Forma studia: prezenční

Ročník: III.

Praha 2010

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně.
Všechny použité zdroje uvádím v seznamu použité literatury.

.....

Jana Remková

Poděkování

Děkuji vedoucí práce PaedDr. Jaroslavě Zemkové, Ph.D. za odbornou pomoc při tvorbě bakalářské práce. Rovněž děkuji agentuře GOSTUDY za možnost získání praktických zkušeností ve výuce českého jazyka cizinců.

ANOTACE

Bakalářská práce „Specifika výuky českého jazyka národnostních menšin v České republice“ se zabývá problematikou výuky českého jazyka jako jazyka cizího. Klade důraz na souhrn zákonů a norem daných státem a na možnosti národnostních menšin v České republice, které jsou spojeny se znalostí českého jazyka. Zaměřuje se na souhrnný pohled na danou problematiku a pokouší se podat ucelený materiál, který zatím nebyl zpracován. Poukazuje na to, že daná problematika je v české společnosti aktuální a je potřeba věnovat jí stále větší pozornost.

ANNOTATION

This Bachelor thesis “Specifics of teaching the Czech language of national minorities in the Czech Republic” Is dealing with the problematic of teaching Czech language as foreign language. It also describes government’s rules and requirements and possibilities of national minorities in the Czech Republic, which is connected with Czech language. This thesis gives a complex view of problematic and it’s trying to give compact overview, which hasn’t been processed yet. Thesis is illustrating recency of that problematic in Czech society and that it is necessary to keep focusing our attention to this issue.

KLÍČOVÁ SLOVA

český jazyk, cizinec, Evropská unie, imigrant, integrace, jazykové kurzy, kompetence, kultura, kulturní rozdíly, metodika, multikulturní výchova, národnost, národnostní menšiny, trvalý pobyt, učitel, výuka, zákon,

KEY WORDS

Czech language, foreigner, European Union, immigrant, language courses, competence, culture, cultural differences, methodics, multicultural education, nationality, national minority, permanent residence, teacher, education, law

OBSAH

Úvod	1
1 Národnostní menšiny	2
1.1 Další definice.....	6
1.1.1 Předsudky	7
1.2 Odlišnosti v kulturách	8
1.3 Multikulturní výchova.....	10
1.3.1 Multikulturalita a vstup do EU	12
2 Rozvoj kompetence učitelů	12
2.1 Evropská dimenze ve vzdělávání	13
2.2 Zpráva mezinárodní komise UNESCO	14
3 Současný přístup k multikulturní výchově	15
3.1 Předškolní vzdělávání	15
3.2 Základní vzdělávání	16
4 Specifikace konkrétních menšin.....	16
4.1 Ruská menšina.....	16
4.2 Ukrajinská menšina	17
5 Cizinci – problém společnosti?	18
5.1 Integrace - cesta k soužití	19
5.2 Politika integrace cizinců vlády ČR	21
5.2.1 Koncepce integrace cizinců.....	21
5.3 Znalost českého jazyka.....	22
6 Výuka češtiny	24
6.1 Učebnice.....	25
6.2 Začleňování cizinců do výuky češtiny	29
6.3 Komunikační kompetence a problémy cizinců	36
6.3.1 Legislativa	37
6.3.2 Učitel ve výuce žáků-cizinců	41
6.4 Kurzy českého jazyka pro cizince	42
6.5 Současná situace a možná řešení problémů	49
7 Metodika výuky	53
7.1 Využití literárních textů	54
7.2 Netradiční metody ve výuce jazyka	58

8 Agentura GOSTUDY	59
8.1 Kurzy českého jazyka v GOSTUDY	60
8.1.1 Popis standardní lekce	63
8.1.2 Nejčastější problémy při výuce	65
Závěr	66
Použitá literatura	68
Přílohy.....	75

ÚVOD

Současný svět je v pohybu, migrace lidí dosahuje velkých rozměrů, a tím se vytvářejí nové interetnické problémy a pro společnost tak vznikají nové úkoly, které je potřeba řešit. Týká se to i sféry vzdělávání, a zejména pak vzdělávání dětí-cizinců. Pro učitele vyvstává povinnost vyučovat děti imigrantů z takových zemí a odlišných kultur, s nimiž se dříve nesetkali. Rovněž však Česká republika rok od roku rozšiřuje nabídku studijních možností pro zahraniční studenty. Celosvětový trend studia vysoké školy nebo jejího úseku v zahraničí se týká i České republiky.

Úměrně se zájmem studentů o studium vysoké školy v České republice se zvyšuje zájem o otázku studia v českém jazyce a o otázku míry znalostí českého jazyka těchto studentů před nástupem na vysokou školu. Zároveň s tímto roste nabídka jazykových kurzů a služeb pro zahraniční studenty.

Během práce v agentuře GOSTUDY jsem se setkala s velkým počtem cizinců, kteří přijížděli do Prahy za účelem intenzivního studia českého jazyka a následného studia na vysokých školách. Tyto zkušenosti mi daly podnět pro psaní bakalářské práce.

Speciální pedagogika je rovněž obor, jehož „pole působnosti“ se neustále rozšiřuje a multikulturalita a práce s národnostními menšinami je jeho nedílnou součástí. Jedním z cílů oboru by jistě mělo být vytvoření možností, metodiky a způsobů vzdělávání dětí-cizinců.

Práce si klade za cíl především zmapovat podmínky studia českého jazyka jako jazyka cizího v České republice. Postupuje od definice národnostních menšin, přes pojem multikulturní výchova a v neposlední řadě se věnuje i shrnutí problematiky Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

Práce je také zpracována především jako podklad pro budoucí práci diplomovou.

1 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

Pojem menšina je mnohovýznamový. Samotný termín je přitom značně frekventovaný jak v odborné literatuře, tak v publicistice i v politické praxi. V jeho rámci jsou vymezovány i různé typy a kategorie etnických společenství. Také stávající definice pojmu národnostní menšina jako společenský fenomén vznikají za zvláštních okolností, často v důsledku přelomových společensko-politických událostí.

„Národnostní menšiny se vyznačují tím, že disponují silným národním vědomím, které se opírá o historické, jazykové a kulturní tradice mateřského národa. Dichotomie vlastních postojů se pohybuje mezi identifikací se státem, v němž žijí, a současně určitou distancí od tohoto státu, jeho majoritní společnosti.“ (Šišková, 2008)

V mezinárodních dokumentech se proto často operuje s pojmoslovím etnické, náboženské a jazykové menšiny. Jejich definování se většinou omezuje na obecné konstatování, že se jedná o skupinu osob odlišující se ve větší nebo menší míře od ostatní populace státu, vůči které je také početně menší. V tomto smyslu se často připomíná i definice F. Capotortiho, zvláštního zpravodaje při Komisi pro lidská práva OSN, z roku 1951. Ta uvádí, že národnostní menšina je:

„Skupina osob, která je na rozdíl od ostatního obyvatelstva státu početně menší, nezaujímá vedoucí postavení a její příslušníci – občané tohoto státu – vykazují v etnickém, náboženském nebo jazykovém ohledu znaky, jež je odlišují od ostatního obyvatelstva. Vzkazují přinejmenším implicitně pocit sounáležitosti zaměřený na zachování vlastní kultury, vlastních tradic, vlastního náboženství nebo vlastního jazyka.“

Jako jedno z klasifikačních kritérií národnostních menšin se mnohdy uplatňuje také hledisko četnosti (jejího relativního počtu). Podle toho se vymezují tři typy národnostních menšin:

- společenství, které svou početností překračuje 10% obyvatelstva ve státě
- společenství v rozsahu 3-10% populace příslušného státu
- společenství nepřevyšující 3% populace příslušného státu

(Šišková, 2008)

Jednotlivé národnostní menšiny se nejčastěji řadí do třetí skupiny, v demografické skladbě příslušného státu může současně vystupovat několik národnostních menšinových společenství.

Z geografického hlediska se hovoří rovněž o kompaktně nebo disperzně usídlených národnostních menšinách, o menšinách autochtonních (původních) či alochtonních (vzniklých v důsledku migrace, přistěhovalých), o jazykových menšinách apod.

(Šišková, 2008)

Specifický problém představuje rovněž vymezování pojmu národnostní menšina a etnická menšina/skupina.

Nejasnost vyplývá i z legislativního vymezení těchto pojmů, o čemž svědčí zvláště Listina základních práv a svobod, jejíž hlava třetí nese název „*Práva národnostních a etnických menšin*“. Zavádějící je také komentář k Listině V.Flega, který se omezuje na konstatování, že „*etnickou menšinu tvoří Cikáni. Romové tvoří národnost.*“

(Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR, 1997, s.115).

Podle Šiškové (2008) je charakteristickým znakem národnostních menšin především predispozice výrazného národního vědomí a různorodá fixace na mateřský národ, s nímž je spojují historické a kulturní tradice. Z kulturněantropologického hlediska je národnostní menšina určité společenství lidí, kteří společně sdílejí etnické, kulturní a jazykové znaky odlišné od většiny obyvatel státu a projevují společně přání být považováni za národnostní menšinu v zájmu uchování a rozvíjení vlastní identity, kulturních tradic a mateřského jazyka. V této souvislosti je příslušníky národnostních menšin kladen hlavní důraz na jazykové právo, šíření a přijímání informací v mateřském jazyce, vydávání vlastních tiskovin, právo na kulturní rozvoj a sdružování v občanských sdruženích a politických stranách nebo hnutích.

S otázkou vymezení pojmu národnostní menšina se musela svým způsobem vyrovnat i národnostně menšinová politika ČR po zániku československé federace.

V politickém dokumentu Koncept přístupu vlády k otázkám národnostních menšin v České republice, který vláda přijala v roce 1994 (*viz usnesení vlády ze dne 9.února 1994 č.63*), byl pojem národnostní menšina definován jako společenství osob, které splňuje současně tyto znaky:

- trvale žije v ČR a je jejími občany
- sdílí etnické, kulturní a jazykové znaky, odlišné od většiny obyvatel státu
- projevuje společné přání být považováno za národnostní menšinu v zájmu uchování a rozvíjení vlastní identity, kulturních tradic a mateřského jazyka
- má dlouhodobý, pevný a trvalý vztah ke společenství žijícímu na území ČR

Uvedené kritérium se následně stalo východiskem i legislativního vymezení pojmů „národnostní menšina“ a „příslušník národnostní menšiny“, jak to stanoví zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen menšinový zákon). V § 2 odst.1 tento zákon stanoví, že „národnostní menšina je společenství občanů ČR žijících na území současné ČR, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo“. V § 2 odst.2 stanoví, že „příslušníkem národnostní menšiny je občan ČR, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti“. Toto vymezení reflektuje rovněž článek 25 Listiny, který zaručuje specifická národnostní práva občanům ČR. Práva cizinců – osob s povolením k dlouhodobému či trvalému pobytu na území ČR – stanoví zvláštní předpisy (zákon č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů).

1.1 DALŠÍ DEFINICE

ETNIKUM

Skupina lidí, kteří mají společný rasový původ, sdílejí společnou kulturu a obvykle mají společný jazyk.

NÁRODNOST

Je příslušnost k určitému národu. Národ obvykle chápeme jako soubor osob se společným jazykem, společnou historií, tradicí a zvyky, společným územím a národním hospodářstvím.

Ve smyslu politickém je to prostě soubor občanů určitého státu.

RASY

Jsou velké skupiny lidí s podobnými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích. Rozlišujeme rasu europoidní, mongoloidní a negroidní.

KULTURA

Je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se členové dané společnosti řídí a které předávají prostřednictvím socializace dalším generacím.

ASIMILACE

Je postupné včleňování jednoho etnika a jeho kultury do jiné kultury tak, že znaky původní kultury se ztrácejí a jsou nahrazovány znaky dominantní, přejímané kultury.

AKULTURACE

Je sociální proces, v němž dochází ke kulturním změnám trvalým stykem dvou nebo více kultur. Akulturace zahrnuje jak přebírání jedněch prvků z jiné kultury, tak vylučování jiných nebo jejich přetváření.

PŘEDSUDKY

Bývají označovány takové názory a postoje, které – na rozdíl od stereotypů – obsahují vesměs nepříznivý nebo nepřátelský vztah vůči jiným. Mohou jimi být fantazie, představy, historické údaje, přijaté pravdy, dojmy, sklony, nápady, hypotézy, modely, teorie...tedy jakékoliv předem existující myšlenky, které mají podíl na vnímání a jednání lidí.

(Průcha, 2001)

STEREOTYPY

Jsou mínění o třídách jedinců, o skupinách nebo objektech, která jsou v podstatě šablonovitými způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují. Nebývají produktem přímé zkušenosti, jsou přebírány a udržují se tradicí.

(Nekonečný, 1997, s.223)

1.1.1 PŘEDSUDKY

Předsudky samy o sobě nejsou diskriminací, mohou však být jejím zdrojem. Jsou nevyhnutelné a nelze je měnit. Předsudky mívají své zdroje v sociálním mikroprostředí (rodina, vrstevníci apod.) v sociálním makroprostředí (média, škola, názory společnosti, apod.).

Ovlivňují je také mimořádné faktory (ozbrojené konflikty, individuální zkušenost apod.). Má-li někdo předsudky vůči příslušníkům jiného etnika či rasy nedopouští se tím ještě diskriminace. Ta se projevuje až faktickým jednáním.

Každý člověk, tedy i každý učitel má předsudky. Podmínkou pro odstranění předsudků je jejich rozpoznání. Snaha uvědomit si vlastní předsudky je akt zodpovědnosti. Pro učitele (poradce) je důležité, aby vlastním předsudkům rozuměli.

(Lazarová, Pol, 2002)

I děti mají předsudky. Podle některých zdrojů (*Svobodová, 1998*) zaujímá u nás asi necelých 8% čtrnáctiletých dětí výhradně rasistické postoje, téměř 60% žáků vyjadřuje jednoznačné odsouzení rasismu. Současně však děti negativně vnímají některé skupiny cizinců a zejména Romy.

Z praxe vyvozují, že znalost českého jazyka pomáhá národnostním menšinám lépe se začlenit do kolektivu rodilých mluvčích a do jisté míry potlačuje negativní postoje k těmto menšinám.

1.2 ODLIŠNOSTI V KULTURÁCH

Česká republika se stává stále častěji přechodným (v menší míře i cílovým) místem mnoha skupin přistěhovalců. Zdrojem nedorozumění se stává specifické chování a jednání příslušníků jiných národností, které je, mimo jiné, výsledkem působení prvků, někdy pouze residuů odlišné (národní, etnické...) kultury. Ta je v průběhu antropogeneze předávána na vědomé i nevědomé úrovni z generace na generaci, v průběhu ontogeneze pak dotvářena a transformována vlastní rodinou a nejbližším okolím (zvyky a způsoby chování jedince a jeho rodiny, vlastní zkušenost).

Kultura je komplexní celek, který zahrnuje poznatky, přesvědčení, umění, právo, morálky, zvyky a další schopnosti nebo návyky, jež si člověk osvojuje jako člen společnosti.

(Buryánek, 2002)

Kultura klade důraz na předepsaný (normativní) způsob chování. Obsahuje společné, sdílené vzorce chování a za nerespektování pravidel se předpokládají sankce. Opakující se

vzorce interakcí, vycházející z kulturních norem jsou určitým typem stability a snižují lidskou nejistotu. Také proto je respekt k vlastní kultuře pro mnohé cizince někdy až imperativem.

Co vlastně prožívají lidé, kteří se ocitají v cizí zemi? Obvykle prožívají psychologickou tíseň a tzv. akulturační stres. Čím větší je rozdíl mezi kulturami (kulturní distance), tím je soužití složitější a tím větší může být akulturační stres. Silná etnická identita pomáhá vypořádat se se stresem. Přistěhovalci většinou uplatňují strategii integrace (zachování vlastní kultury a určité přejímání kultury hostitelské země), dominantní populace však preferuje u imigrantů strategii asimilace (opuštění vlastní kultury a přejímání kultury hostitelské země). Kultura obsahuje také postoje a přesvědčení, týkající se života rodin, vzdělávání a výchovy. Děti (mladiství) a jejich rodiče jiné kultury nepřicházejí do škol (poraden) s deficitem, ale s odlišnostmi. V různých kulturách se odlišně hodnotí výchovné cíle, např. výchova k odpovědnosti, dovednosti školního typu, komunikace, kooperace, samostatnost, sebehodnocení, harmonie, skromnost, spontánnost, schopnost řešit konflikty a být dobrým občanem, disciplína, otevřenost, zdvořilost, přizpůsobivost, nezávislost, loajalita. Je třeba počítat také s různými zvyky, které se týkají angažovanosti a komunikace rodičů se školou. Různé jsou nejen „predispozice“ dětí k učení (poslušnost, způsob přemýšlení, vytrvalost...), ale i jejich zvyky a postoje k učení a ke škole vůbec.

Děti i rodiče odlišných etnik vstupují do interakcí s odlišnými (kulturou determinovanými) způsoby vnímání a hodnocení skutečnosti, s odlišnou komunikační etiketou, s jinými zvyklostmi ve verbální a neverbální komunikaci, ve způsobech oslovování, vyjadřování souhlasu, úcty, odporu apod. Také komunikace mezi dětmi a rodiči se v různých kulturách liší.

(Buryánek, 2002)

1.3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

Snaha učitelů a jiných odborníků vytvářet a nabízet rovné příležitosti všem kulturním minoritám musí být podpořena celospolečenskou snahou o „narovnávání vztahů“ mezi odlišnými kulturami. Spolužití s odlišnými národnostmi a etniky a výuka dětí přistěhovalců nemá v českých školách silnou tradici a tak není divu, že výsledky průzkumů upozorňují na převažující odmítavé stanovisko Čechů k cizincům. Narůstající kriminalita, rozvoj podezřelého podnikání nebo zvyšující se počet nelegálních pracovníků odmítavý postoj k cizincům posilují. Nejvíce výhrad mají Češi k Rusům, Ukrajincům, Asiatům, Arabům a Romům, naopak převažující pozitivní postoje mají k příslušníkům západních národů, Židům a Slovákům. *(Buryánek, 2002, Průcha, 2001)*

I když výzkumy zaměřené na mládež prokazují, že její postoje jsou spíše neutrální a protirasistické, je zde zjevná jistá opatrnost a spíše odmítavost v postojích zejména k romskému etniku. *(Svobodová, 1998)*

Vzdělávání a výchova mohou sehrát významnou roli při soužití lidstva v podmínkách kulturní variability. Stále více se proto podporuje multikulturní výchova i na základních školách. *(Multikulturní výchova je součástí osnov základních škol v předmětech vlastivěda, dějepis a občanská výchova).*

Multikulturní výchova (multicultural education) je připravena na sociální, politickou a ekonomickou realitu, kterou žáci prožívají v kultuře odlišných stycích s lidmi.

(Vasques, 1982, s.1267, podle Průcha, 2001)

Cílem multikulturní výchovy je rozvíjet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní. Multikulturní výchova se snaží rozvíjet jedince tak, aby chápal a přijímal různorodosti jako pozitivní jev a hodnotil rozdíly mezi lidmi z různých kultur jako přínosné. Odlišnost by tak neměla být chápána jako potenciální zdroj konfliktu, ale jako příležitost k vlastnímu obohacení.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání popisuje cíle multikulturní výchovy takto: *Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociální rozmanitosti.*

(RVP, 2004, str. 87)

Podle Buryánka (2002) by lidé (žáci, studenti) měli prostřednictvím multikulturní výchovy získat kompetence ve třech základních oblastech:

- znalosti a porozumění: o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti a na celém světě...atd.
- dovednosti: orientovat se v kulturně pluralitním světě a využívat interkulturní kontakty a dialog k obohacení sebe i druhých...atd.
- postoje: tolerance, respektu a otevřenosti k odlišným skupinám a životním formám, včetně vědomí potřebnosti osobní angažovanosti...atd.

1.3.1 MULTIKULTURALITA A VSTUP DO EU

Význam zavedení multikulturní výchovy do škol podtrhuje i vstup České republiky do Evropské unie. Vstup do „Evropy“ s sebou přináší zvýšení migrace, a tak nejen dospělí, ale i děti by měly být dobře připraveny na četnější kontakty s příslušníky jiných zemí, národů a etnik (získat tzv. interkulturní kompetence).

Multikulturní výchova se většinou pojímá jako pedagogická aktivita, lidé mají získávat poznatky, dovednosti a postoje, které je připravují pro chápání a tolerování příslušníků jiných kultur. V širokém pojetí však jde také o oblast transdisciplinární vědecké teorie, výzkumu, informační základny, praxe a edukativní činnosti.

Je třeba ovšem připomenout, že multikulturní výchova, vzdělávání, sebelepší učebnice či učitelé sami nemají sílu měnit postoje dětí a dospělých. K tomu je třeba dlouhodobého působení všech zainteresovaných složek se snahou o postupnou změnu postojů v celé společnosti.

(www.multikultura.cz)

2 ROZVOJ KOMPETENCE UČITELŮ

Není sporu o tom, že se většina učitelů cílevědomě snaží poskytovat stejné příležitosti pro všechny děti, které jsou jim svěřeny. Stereotypy a strnulá schémata ve vnímání, zpracování informací a chování jsou však nevyhnutelné a obvykle neuvědomované.

Pro vytváření rovných příležitostí pro všechny děti ve školách se učitelům zpravidla doporučuje:

- opakovaně reflektovat vlastní přesvědčení a postoje, předpoklady, hodnoty a předpojatosti
- prohlubovat vlastní porozumění pohledu na svět, ze kterého přichází kulturně odlišný žák
- vytvářet vhodné intervenční strategie a techniky

Výhody mají ty školy a ti učitelé, kteří dokáží najít prostor pro společnou reflexi praxe, event. pro další setkávání, na nichž se stávají zdrojem poznání i vlastní zkušenost a zkušenosti kolegů.

Škola a lidé v ní nemohou být schopni vyřešit problémy multikulturní společnosti, určitý díl odpovědnosti však z nich nikdo nesejme. Existuje řada významných vědomostí, dovedností, návyků a dalších kvalit, které vytvářejí v souboru tzv. multikulturní kompetence učitele a které by měli učitelé uplatňovat ve své práci. Existuje také řada doporučených postupů pro učitele, které se jim snaží pomoci tento jejich úkol zvládat. Je však současně jasné, že první krok tví v učitelově „pohledu na sebe sama“, v realistické a poctivé inventuře vlastní profesní situace a situace školy, v odhadu možností eventuálních kvalitativních posunů, v jejich dosahování a reflexi.

(Lazarová, Pol, 2002)

2.1 EVROPSKÁ DIMENZE VE VZDĚLÁVÁNÍ

Vstup České republiky do Evropské unie (dále EU) je historickým procesem, který není oddělený, ale probíhá společně se všemi evropskými změnami. Jde o vytvoření jednotné Evropy rovnoprávných národů, založené na vzájemném respektu a spolupráci, představuje zapojení do evropské integrace.

(Walterová, 1994)

Sjednocení Evropy je spojeno s chápáním pojmu identita. Ta je určována vztahem ke společenství a uvědoměním si sebe sama. Každý z nás někde žije, setkává se s lidmi, komunikuje s nimi, vytváří si názory na svět.

Evropanství je vědomí přináležitosti k národnímu společenství, k evropské civilizaci. Národní identita je charakterizována společnými znaky, vztahy k jiným národům, jako je jazyk, dějiny, instituce, duchovní kultura a víra ve společnou budoucnost. Česká národní identita se utvářela v Evropě v úsilí porozumět sobě samým a otevřít cestu k pochopení problémů v širších souvislostech. Národní identita je především záležitostí psychologickou a sociální. Dostatek sebedůvěry přináší i to, že se český jazyk stává jedním z oficiálních jazyků EU a zájem o češtinu bude vzrůstat. Představitelé a občané jiných států poznají hlouběji naši kulturu.

2.2 ZPRÁVA MEZINÁRODNÍ KOMISE UNESCO

Zpráva Mezinárodní komise UNESCO Vzdělávání pro 21. století (*Učení je skryté bohatství, 1997*) uvádí čtyři pilíře vzdělávání:

1. Učit se poznávat předpokládá, že člověk se učí učit. Přináší člověku pocit uspokojení z toho, že získává poznatky. Rozvíjí se jeho schopnost koncentrace, paměť a myšlení. Tím, že se rozšiřuje poznání žáků, studentů, což umožňuje porozumět obklopujícímu prostředí, vytvořit si schopnost chápat realitu.

2. Učit se jednat je pilíř vztahující se k akční gramotnosti. Přináší člověku schopnost získané vědomosti aplikovat do praxe, být připraven reagovat na změnu v pracovním prostředí. Osvojit si potřebné kompetence, a to především schopnost komunikovat, zvládat konfliktní situace.
3. Učit se žít mezi lidmi znamená poznání sebe sama a současně i porozumění lidem a poznání lidí kolem sebe.
4. Umět jednat tolerantně, vzájemně se obohacovat.

Tyto dovednosti jedinec získává především v rodině, ve školním prostředí. Tam začíná realizace evropské dimenze ve vzdělání, buduje se porozumění mezi národy, vztah k menšinám. Společná práce a účast každého souvisí s výchovou k občanství a to na úrovni třídy, školy, společnosti.

(Vítková, 2004)

3 SOUČASNÝ PŘÍSTUP K MULTIKULTURNÍ VÝCHOVĚ

3.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Úkolem mateřské školy je kompenzace vývojových nerovnoměrností u dětí z rozdílného sociokulturního či jazykového prostředí ještě před vstupem do základního vzdělání. Hlavním prostředkem rozvoje předškolního dítěte je obsah předškolního vzdělání, který je realizován pomocí rámcového programu pro předškolní vzdělání (č.j. 14 132/01-22), který by měl umožnit, aby nabídka vzdělávacích programů byla pestrá a široká.

(Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, 2000).

3.2 ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V rámci integračních tendencí je v současné době připravena transformace stávajícího třístupňového modelu plnění povinné školní docházky na jednostupňový, a to základní škola s nabídkou různých vzdělávacích programů, které by reflektovaly potřeby dětí a žáků. *(Pilař, 2001)*

Prvky multikulturní výchovy jsou zařazeny jednak do projektové výuky, kde žáci poznávají různé národní kultury, rozvíjí se citlivost ke kultuře evropské i mimoevropské, získává se zájem žáků o poznání různých států a regionů, jejich kultur a tradic, vytvářejí se tolerantní postoje k různým národům a náboženstvím. *(Vítková, 2004)*

4 SPECIFIKACE KONKRÉTNÍCH MENŠIN

Tato kapitola je krátce věnována dvěma národnostním menšinám, které jsou jedny z nejpočetnějších v České republice, a zároveň je moje praxe ve výuce těchto studentů nejširší.

4.1 RUSKÁ MENŠINA

Demografické údaje o počtu příslušníků ruské národnosti v českých zemích se v jednotlivých sčítáních lidu od roku 1921 prolínaly s údaji o Ukrajincích či Karpatorusech. Teprve ve sčítání roku 1991 bylo samostatně vyhodnoceno přihlášení se k ruské národnosti, podle něhož žilo v ČR 5062 (0,1%) Rusů. Podle kvalifikovaných odhadů je zřejmé, že uvedený počet je poddimenzovaný (obdobně jako u jiných národností), a proto ho lze považovat pouze za rámcový orientační ukazatel. Podle

cenzu 2001 uvedlo ruskou národnost v ČR 12 369 osob, mateřský jazyk ruštinu přitom deklarovalo 19 416 osob. Podle zastánců ruské menšiny i kvalifikovaných odhadů je však počet Rusů v ČR mnohonásobně vyšší. Jejich geografické usídlení v ČR je celoplošné, s větší mírou koncentrace v Praze, Karlových Varech, Brně a dalších větších městech.

V soukromém životě menšiny je ruský jazyk používán velmi intenzivně. Ve veřejném životě se všichni snaží co nejdříve naučit a používat češtinu. Nedostatečná znalost českého jazyka způsobuje však často komplikace při jednáních na úřadech. Ruská menšina má proto zájem tyto komplikace odstraňovat v rámci adaptačních seminářů, na něž chce získat finanční podporu státu.

(www.vlada.cz)

4.2 UKRAJINSKÁ MENŠINA

Podle cenzu z roku 1991 se k ukrajinské národnosti v ČR přihlásilo celkem 8220 sčítaných osob, v roce 2001 pak 22 112 osob. Podle vlastních odhadů zástupců ukrajinské menšiny je však jejich počet vyšší, tzv. historickou část tvoří zhruba 10 000 osob, přičemž nová migrační vlna po listopadu 1989 představuje přibližně 50 000 osob. Hlavními místy usídlení Ukrajinců jsou Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava.

V soukromí se běžně mluví ukrajinsky, veřejně jsou v ukrajinském jazyce podávány informační letáky, pozvánky, apod., veřejně přístupné přednášky s danou problematikou je rovněž možno vyslechnout v ukrajinském jazyce.

(www.vlada.cz)

5 CIZINCI – PROBLÉM SPOLEČNOSTI?

Legální imigrace je vnímána jako šance ke kulturnímu i společenskému oživení, inovacím a rozmanitosti. Migrace zahraničních pracovníků je také významným ekonomickým faktorem zaměstnanosti a růstu, neboť vede ke zvýšení nabídky pracovních sil a pomáhá řešit situace „úzkého profilu“ pracovníků. Přistěhovalectví má také převážně pozitivní dopad na poptávku po výrobcích a tím i na poptávku po pracovní síle.

Dle Šiškové (2008) je nezanedbatelný i pozitivní vliv imigrace na demografickou situaci: V ČR zaznamenáváme negativní demografický vývoj a pozvolný pokles počtu ekonomicky aktivních obyvatel, tedy do budoucna stále problematičtější schopnost dotovat ekonomiku z vlastních populačních zdrojů. Zvažme i další skutečnosti - např. nezanedbatelný počet občanů ČR, zejména kvalifikovaných, nachází své uplatnění v zahraničí, investoři podporovaní státem nenacházejí v ČR dostatek zaměstnanců odpovídajících profesí. Zároveň však imigrace přináší některé problémy, které je nutno řešit dodržováním právního řádu a integračního procesu.

Imigranti jsou potenciálně ohroženi sociálním vyloučením a segregací, průvodními jevy imigrace, jako je vytváření uzavřených etnických komunit, a zneužíváním imigrantů.

Určitým rizikem je i nárůst netolerance společnosti. Česká společnost stále vykazuje známky uzavřenosti a nedostatečné vnímavosti k problémům cizinců.

5.1 INTEGRACE – CESTA K SOUŽITÍ

„Integrace je komplexní proces začleňování nově příchozích do struktur hostitelské společnosti a oboustranný proces přizpůsobování, což vyžaduje aktivní přístup všech zúčastněných.“
(Šišková, 2008)

Integrace cizinců je zásadní podmínkou pro zachování stability a sociální soudržnosti hostitelské společnosti a pro ekonomický rozvoj. Nedostatečná integrace může vést k některým závažným problémům, a to nejen pro majoritu, ale i pro společnost jako celek, včetně migrantů.

(www.mvcr.cz)

Integrace je velmi náročná jak pro nově příchozí, tak pro většinové společnosti. Vyžaduje spolupráci obou, probíhá na základě interakce mezi majoritou a minoritou. Majoritní společnost může integraci cizinců podpořit zachováním přístupu otevřenosti a spolupráce.

(www.soze.cz)

ČR usiluje o to, aby imigrantům zajistila rovnost šancí, rozsah práv blíží se právům občanů, ochranu před diskriminací. Od cizinců, kteří zde hodlají setrvat dlouhodobě či nastálo, se oprávněně požaduje, aby dodržovali právní řád ČR a respektovali základní hodnoty společnosti.

(www.mvcr.cz)

Dle Šiškové (2008) přesídlení do nového prostředí je možno považovat za hluboký a stresující zásah do života jednotlivých osob i rodin. Imigranti jsou postaveni před nutnost přizpůsobit se novým životním podmínkám a začlenit se do společnosti. Schopnost začlenit se je ovlivněna nejen osobními předpoklady imigrantů, ale i okolnostmi a průběhem migrace,

vliv na ni má i rozdílnost podnebí a vzdálenost země původu. Významná je i míra příbuznosti kultury a jazyka. Zejména rodiny pocházející z výrazně rozdílného sociálního a kulturního prostředí se obtížně vyrovnávají s odlišným způsobem života, rozdílností rodinných vztahů a kompetencí, se změnou rolí muže a ženy ve společnosti a rodině.

Neinformovanost a nedůvěra znásobená jazykovou bariérou přivádí imigranty do situace, kterou často nedokážou sami zvládnout. Stává se, že migranti po příchodu do nové země hledají oporu a radu v komunitě osob téže národnosti či jazyka, k nimž mívají větší důvěru než k majoritní společnosti a s nimiž si rozumí. Tato podpora je vítána, je ovšem důležité, aby imigranti nezůstali v izolaci, aby uvnitř společnosti nedocházelo k vytváření uzavřených etnických enkláv.

Výrazně monolingvní česká společnost si navíc odlišnosti mezi příslušníky různých národů do jisté míry spojuje s jazykem komunikace a ochotou komunikovat česky. V dětských a mládežnických kolektivech v tomto smyslu naprosto převládá jako jediný jazyk komunikace čeština, navíc substandardní. Z toho důvodu je výuka češtiny pro děti-cizince i klíčem k naplnění cílů multikulturní výchovy, a to nejen příklonem k jejím teoretickým postulátům, ale především vlivem na správné budování mezilidských vztahů v třídních a školních kolektivech, které nejsou homogenní, ale naopak národnostně, sociokulturně a např. i nábožensky rozrůzněné.

(Hádková, Cakirpaloglu, 2008)

5.2 POLITIKA INTEGRACE CIZINCŮ VLÁDY ČR

Vláda si stanovila v oblasti integrace cizinců několik hlavních cílů:

- dosažení co nejvyšší míry sbližování právního postavení legálně a dlouhodobě usazených cizinců s právním postavením občanů ČR, a to v závislosti na délce pobytu cizinců
- posilování principu rovného přístupu a rovných příležitostí, ať již jde o zaměstnání a podnikání, bydlení, kulturu, náboženství a jazyk, vzdělávání, nebo zdravotní péči
- součástí politiky vlády je i ochrana cizinců před diskriminací a rasismem a podpora rozvíjení dobrých vztahů mezi imigranty a ostatním obyvatelstvem ČR

(www.mvcr.cz)

5.2.1 KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ

Pro politiku integrace cizinců v ČR mají klíčový význam základní dokumenty schválené vládou:

- v roce 2003 byly formulovány Zásady politiky vlády v oblasti integrace cizinců (usnesení vlády č.55/2003)
- v roce 2006 byla aktualizována Koncepce integrace cizinců na území ČR (usnesení vlády č. 126/2006)
- každoročně je pak vládě předkládána Zpráva o realizaci Koncepce (aktuálně usnesení vlády č.126/2007).

Cílovou skupinou politiky integrace jsou dlouhodobě legálně usazení cizinci z tzv. třetích zemí, kteří pobývají na území ČR nejméně po dobu jednoho roku. Vzhledem k tomu, že

integrace je vždy oboustranným procesem, cílovou skupinou jsou i občané ČR jako další aktéři integračního procesu.

Aktualizovaná Koncepce v mnoha směrech výrazně změnila nastavení integrační politiky, vycházela z dosavadních zkušeností s integrací cizinců v ČR i v dalších zemích a ze závěrů Analýzy postavení cizinců v ČR. Na rozdíl od předchozích politik je „důraz kladen na jednotlivce, tedy jeho osobní úsilí a odpovědnost vedoucí k jeho samostatnosti, nezávislosti a začlenění do společnosti. Cizinec je vnímán především jako člen společnosti, nikoli jako příslušník určité komunity.“ Koncepce dále klade zvýšený důraz na základní předpoklady integrace, kterými jsou:

- znalost českého jazyka cizinců
- dosažení ekonomické soběstačnosti cizince ve společnosti, zejména prostřednictvím zaměstnání
- orientace cizince v českém prostředí
- rozvoj vzájemných vztahů mezi cizinci a majoritou

(www.mvcr.cz)

5.3 ZNALOST ČESKÉHO JAZYKA

Znalost češtiny je nejdůležitějším aspektem integrace cizinců do společnosti v ČR. Je podmínkou pro porozumění nárokům a povinnostem plynoucím z pobytu v ČR, pro pochopení hodnotového systému, pravidel společenského soužití a právního pořádku hostitelského státu. Znalost jazyka zvyšuje možnost participace cizinců na trhu práce i možnosti jejich dalšího vzdělávání a poskytuje šanci cítit se součástí společnosti, ve které žijí. Teprve znalost jazyka jim umožní komunikovat a utvářet vztahy s místní společností, poznat a sdílet její základní hodnoty. Na druhé straně pak informovat majoritu o svých potřebách a problémech. Je pro cizince

i cestou, jak být nové společnosti přínosem – využít svou kvalifikaci, předávat své znalosti, poznatky, kulturu, obohacovat a spolurozvíjet život společnosti země, ve které žijí.

Nedostatečné jazykové znalosti nejsou jen osobním znevýhodněním imigranta, ale mají dopady na celou společnost v podobě fragmentace společnosti a segregace cizinců.

(Šišková, 2008)

ČR nyní zavádí povinnost cizinců složit jazykovou zkoušku z češtiny. Jednou z podmínek pro povolení trvalého pobytu bude doložení znalosti češtiny na úrovni A1 (podle novely zákona o pobytu cizinců č.326/1999 Sb.)

Je tedy nezbytné vytvořit potřebné předpoklady pro to, aby tato podmínka byla ze strany cizinců reálně splnitelná. Zejména je třeba zajistit dostatečně širokou a dostupnou nabídku kurzů češtiny pro cizince.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) zpracovalo návrh Systému výuky a zkoušek z českého jazyka pro cizince. Tato legislativa si klade za cíl podpořit integraci cizinců, nikoli být bariérou pro získání trvalého pobytu. Nicméně finanční nákladnost kurzů češtiny by mohla neúměrně zatížit rozpočet zejména vícečlenných rodin a ztížit jim tak získání trvalého pobytu.

Velmi významná je v tomto směru aktivita některých nestátních neziskových organizací, které v rámci svých projektů pořádají kurzy lektorských dovedností pro budoucí učitele češtiny jako cizího jazyka a organizují integrační kurzy včetně výuky češtiny pro cizince (*viz www.varianty.cz*). Předností těchto kurzů je jejich snadná dostupnost i zaměření výuky na praktické využití češtiny.

6 VÝUKA ČEŠTINY

Výuka češtiny v kurzech pro cizince má poměrně bohatou tradici v českých zemích i v zahraničí. Po roce 1989 se zájem o češtinu ještě zvýšil, a to nejen ze strany lingvistů. Češtinu potřebují a studují kromě zahraničních posluchačů vysokých škol i cizinci, kteří chtějí v České republice pracovat, děti českých emigrantů, zájemci o dění ve střední Evropě.

Zvýšenému zájmu o češtinu jako o cizí jazyk odpovídá rostoucí počet krátkodobých i delších kurzů a také jejich studijních materiálů, které jsou nabízeny jazykovými školami různých úrovní.

Na Ústavu bohemistických studií Filosofické fakulty Univerzity Karlovy lze obor Čeština pro cizince studovat v bakalářském studijním programu a v navazujícím magisterském studijním programu. Integrální součástí studijních programů ústavu jsou i dvou a vícesemestrové kurzy českého jazyka pro nebohemisty, pro stážisty a postgraduandy a čtyřsemestrový program Česká studia.

V době vysokoškolských prázdnin je pořádána měsíční Letní škola slovanských studií, během níž probíhají lektorské kurzy češtiny a přednášky.

Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy v Praze (ÚJOP) je vědecko pedagogickým pracovištěm Univerzity Karlovy. Je jediným pracovištěm v České republice, které se systematicky zabývá obecnými i specifickými aspekty v oblasti jazykové a odborné přípravy cizinců ke studiu na českých vysokých školách. Rovněž poskytuje nabídku metodického vzdělávání lektorů českého jazyka pro cizince.

(www.ujop.cuni.cz)

Kurzy pro stážisty a postgraduandy jsou odstupňovány podle pokročilosti studentů. Jsou vedeny od kurzů pro začátečníky až po kurzy pro velmi pokročilé, ve kterých jsou vedle základních předmětů řazeny i předměty volitelné. Je možné studovat i ve speciálním kurzu Norma a pravopis pro Čechy bez českých škol, v tak zvaném Kurzu pro krajany. Zároveň se vzrůstajícím zájmem o výuku češtiny jako cizího jazyka vznikají nové úkoly pro obor, které je potřeba řešit.

6.1 UČEBNICE

Jedním z nejdůležitějších úkolů je nabídnout vhodnou učebnici, která by přístupnou a pokud možno poutavou formou předvedla nejen základní zásobu slov a frází, ale představila i českou gramatiku pro potřeby jinojazyčného studenta, uchopila gramatické jevy z jeho perspektivy, vysvětlila jejich podstatu, dovedla studenta ke zvládnutí základních jazykových kompetencí. Vzhledem k charakteru českého jazyka je nedílnou součástí kýžené učebnice i vysvětlení gramatických kategorií charakteristických pro tento jazyk, tudíž i použití nezbytných jazykových termínů.

Podle Čechové a Zimové (2001) jsou při zkoumání učebních materiálů sledovány dvě hlavní výukové metody ve výuce češtiny – komunikativní (přímá) a gramatická (též zvaná překladová).

Učební texty obvykle tvoří výchozí text lekce, text výkladový a cvičení. Odlišnosti mezi výchozími, výkladovými a cvičebními texty jsou dány dále jejich využitím a funkcí. Specifikou výchozího textu je představit určitý jazykový jev v jeho konkrétním využití. Musí vyhovovat jazykovým požadavkům, být dostatečně logicky komponován, být ve vztahu k nové slovní zásobě v lekci, představované zde studentům

v konkrétním kontextu. V neposlední řadě tento text musí mít komunikativní funkci, být srozumitelný, zábavný, použitelný a rovněž využitelný pro každodenní jazykovou praxi studentů. Součástí výuky je i práce s autentickými texty.

Čeština jako jazyk flektivní vyžaduje vedle znalosti slovní zásoby a frází i dobrou znalost základních gramatických jevů, a to i pro potřeby každodenní komunikace. Vzhledem k flektivnosti češtiny by se nabízela možnost využívat k její výuce metodu gramatickou. Gramatická metoda poskytuje systematický detailní výklad gramatických jevů. Jejich pečlivému procvičení je zasvěcen i účelově vytvořený výchozí text lekcí, obsahuje-li ho učebnice. Nevýhodou práce s gramaticky vyhraněnou učebnicí je mechaničnost cvičení, jistá nezábavnost. Podstatná a hovořící proti využívání metody čistě gramatické je zkušenost, že při výuce, ve které je převážně využívána gramatická metoda, vzniká problém v živé komunikaci – studenti neumí mluvit, rychle reagovat, ostýchají se promluvit.

Převážně gramatickou metodu lze používat pouze v účelově gramaticky orientovaných kurzech.

Čistě gramaticky zaměřená učebnice základních kurzů klade velké nároky na vyučujícího, který je musí „adaptovat“ do současné situace, dodat živé komunikační modely a podnítit studenty k aktivnímu využívání probíraných jevů.

Komunikativní učebnice cizího jazyka pro začátečníky mají většinou obdobnou koncepci: jednotlivé lekce obsahují kromě výchozích textů i mnoho textů nevýkladových a komunikativních cvičení, která na ně navazují. Velký důraz je kladen na různorodost a zajímavost materiálů. Gramatika většinou slouží jen jako prostředek k vyjádření určitého myšlenkového obsahu, který má primární význam. Gramatika je vyložena formou stručných vložených poznámek nebo v samostatném oddíle.

Zdá se, že ani touto vyhraněnou cestou se kvalitní učebnice češtiny jako cizího jazyka vzhledem k již zdůrazňovanému flektivnímu charakteru jazyka nemůže vydat.

Jak vyplývá ze zkoumání použité komunikativní a gramatické metody v učebnicích, ani jedna se ve své čisté podobě pro výuku češtiny jako cizího jazyka nehodí. Jedinou vhodnou cestou je skloubení obou metod.

I toto spojování však může mít svá úskalí. Novější učebnice s větší či menší mírou komunikativní metody mnohdy čerpají inspiraci i některé konkrétní gramatické příklady ze starších učebních textů gramaticky zaměřených, přejímají tudíž většinu výhod i nevýhod.

Komunikativnost hledá pramen v učebnicích angličtiny jako cizího jazyka, anglický vzor je patrný zejména na cvičeních zaměřených na porozumění textu. Nekritické následování typů učebnic angličtiny jako cizího jazyka nemusí být vždy výhodou.

Určitou překážkou pro využití komunikativní metody učebnicemi a pro následné využití získaných komunikačních dovedností v praxi tvoří stylová diferenciací češtiny. Studenti jsou postaveni před problém, jak rozumět běžně užívané obecné češtině, když znají pouze spisovnou češtinu, zprostředkovanou učebnicí. Učebnice zařazují obecnou češtinu spíše nahodile a nesystematicky. Je na pedagogovi, aby se věnoval komunikativní kompetenci.

Problematika stylu se však neomezuje jen na výše zmíněný příklad obecné a spisovné češtiny. Možný je i rozpor běžně užívané a knižní češtiny. Snaha o vytříbený jazyk vede např. v učebnici *Do you want to speak Czech* k výběru takové slovní zásoby, že dialogy a některé texty vyznívají jako hyperkorektivní a umělé, v každodenním hovoru nepoužitelné.

Při zkoumání učebnic používaných k výuce češtiny jako cizího jazyka a rozboru jejich textů, lze dojít ke zjištění, že přes jejich rozdílné pojetí i použité metodologie se v nich

vyskytují analogická témata, a to více či méně detailně propracovaná s více či méně rozsáhlou slovní zásobou.

Problémem jsou též časem zastarávající obraty slangové, případně idiomatické, které se v učebnicích vyskytují. Vyvstává tak požadavek důsledněji přihlížet při výstavbě textů ke skutečnosti, že dobrá učebnice se může užívat i více let a její v době vydání vysloveně aktuální informace mohou zastarávat.

Z průzkumu učebnic vyplývá, že nejlepší výsledky přináší práce s učebními materiály v učebnicích moderního typu, který citlivě propojuje techniky a metody práce. Nejvíce je používána Communicative Czech. Tato učebnice je příkladem dobré snahy o dosažení rovnováhy použité gramatické a konverzační metody.

(Čechová, Zimová. In Český jazyk a literatura 40, str.214-219)

Z vlastní zkušenosti dodávám, že kromě Communicative Czech se v mnou vedených kurzech velmi osvědčily učebnice vydávané nakladatelstvím Karolinum (viz seznam literatury). Rovněž výborným doplňkem k výuce gramatiky je soubor cvičení vydaný nakladatelstvím Vysoké školy ekonomické (*Soubor cvičení k české gramatice, A.Antošová*).

Nepostradatelnou úlohu při práci s učebnicí však zastupuje lektor kurzu, který je jakýmsi katalyzátorem, analyzátozem a transformátorem předkládaných cvičení a textů. V rukou pedagoga je invence, kterou může ze zdánlivě nekomunikativních textů vytvořit komunikativní a naopak.

6.2 ZAČLEŇOVÁNÍ CIZINCŮ DO VÝUKY ČEŠTINY

Češtináři jsou zvyklí na výuku pouze rodilých mluvčích, event. na romské žáky žijící před vstupem do školy na českém území. Nynější příliv cizinců znamená, že do našich škol přicházejí děti cizího původu s jiným mateřským jazykem než českým.

Některé děti-cizinci se celkem dobře integrují do vzdělávacího školského systému, většina má však různé obtíže, které vycházejí především z jazykové odlišnosti nebo z odlišných kulturních vzorců projevujících se v chování, jednání, v odlišné hodnotové stupnici, stylu života, pojetí výchovy dětí, vztahů ke vzdělání apod.

Pro rychlou a úspěšnou adaptaci žáků-cizinců v české škole je dle Hádkové (2008) třeba respektovat následující faktory:

1. Věk dítěte

Jako nejpríznivější pro rozvoj komunikačních předpokladů se jeví, jestliže se dítě z etnické minority zapojí do institucionální výchovy již v předškolním věku nebo má-li českého opatrovníka. Děti mladšího školního věku (do 9 let) mívají sice s přechodem na komunikaci v češtině ve škole potíže, ty ale záhy mizí. Největší komunikační bariéry dané neznalostí češtiny při přímém vstupu do školy mívají podle očekávání žáci staršího školního věku a středoškoláci.

2. Motivace dítěte k učení se

Rodiny s pozitivním vztahem ke vzdělání, které hodlají pobývat v České republice dlouhodobě, volí mnohdy pro své děti soukromně placené doučování, zajišťují jim české opatrovatelky (např. čínští a vietnamští podnikatelé), zajímají se o jejich vzdělávání v české škole, navazují společenské a pracovní kontakty s příslušníky majoritní populace.

3. Délka pobytu dítěte v českém prostředí, než začne navštěvovat českou školu

Při výuce českému jazyku žáků jiné národnosti než české záleží také na tom, zda jde o národnostní menšinu žijící na území ČR trvale (např. Slováci, Romové, Poláci, Němci), nebo zda jde o cizince přicházející do ČR z nejrůznějších důvodů v posledním desetiletí (především Rusové, Ukrajinci, Rumuni, Vietnamci, Číňané). Školy se nezávisle na sobě shodly, že je třeba zhruba dvouletého pobytu v českém prostředí, aby děti komunikovaly vcelku bez potíží.

4. Mateřský jazyk dítěte

Nejmenší komunikační bariéry jsou u dětí s mateřským jazykem slovenským. Menší problémy jsou také u dětí, jejichž mateřštinou je některý z dalších jazyků slovanských, nebo s dětmi, které sice jsou původu neslovanského, ale některý slovanský jazyk ovládají.

5. Znalost komunikačního kódu společného žákovi a učiteli

Ukazuje se, že v současných podmínkách je dobré, jestliže učitel ovládá angličtinu a ruštinu. Mají-li obě strany zájem o domluvu, může se právě počáteční komunikace odehrávat v těchto jazycích.

6. Kultura země původu

Celkově ztěžuje adaptaci žáků-„Nečechů“ na komunikaci v češtině nejen neznalost vyučovacího jazyka, ale mnohdy i odlišný kulturní vzorec chování a také jiný školský systém, z něhož žáci přicházejí (pokud vůbec do nějaké školy začali chodit).

České školy přistupují k výuce cizinců ve smíšených třídách různě. Někde nepovažují tento problém za závažný, jinde si ho vůbec nepřipouštějí, zejména je-li takových dětí ve škole málo nebo pečují-li o vzdělávání cílevědomí rodiče. Zatím totiž neexistuje propracovaný systém výuky češtiny jako cizího jazyka pro žáky různého stáří a různého původu, kteří nezřídka začínají navštěvovat českou základní školu nikoli od 1. ročníku, nýbrž později a často vstupují do školy v průběhu školního roku (podle platné legislativy musí cizinci ve věku 6-15 let pobývající legálně na našem území chodit do základní školy). Pokyny MŠMT určené základním a středním školám jsou velmi obecné a jsou pochopitelně zaměřeny na administrativní záležitosti včetně klasifikace, nikoli na problematiku předmětových metodik. A tak největší výchovně-vzdělávací zkušenosti s výukou cizinců v etnicky smíšených kolektivech mají základní školy, jejichž sídlo je v blízkosti uprchlických táborů (ZŠ v Bělé pod Bezdězem, ZŠ v Lidické ul. v Bílině apod.) a školy s početnějším zastoupením menšin trvale v ČR žijících (např. romské etnikum v ZŠ na Školním náměstí v Ústí nad Labem nebo v ZŠ na Máchově náměstí v Děčíně, ZŠ Havlíčkovu náměstí v Praze 3). Právě ve vztahu k žákům cizojazyčného původu je důležité, aby učitelé dokázali zjistit a rozvíjet stupeň jejich komunikační kompetence a performace, v první řadě ústní projev a schopnost mu porozumět.

Zaznamenalo se, že se učitelé liší v přístupu k výuce cizinců. Jedni zdůrazňují specifikum cizince a využívají ho k poučení o cizí zemi, jazyku a kultuře, jiní naopak odlišnosti přecházejí. Všichni však kladou velký důraz na to, aby se k těmto žákům přistupovalo individuálně a velmi citlivě. Řešení je zřejmě třeba vidět ve spojení těchto dvou přístupů: nezdůrazňovat etnickou odlišnost, ale využívat zkušeností a znalostí cizince, umožňovat mu, aby ukázal, co umí a zná, dávat mu dostatek příležitostí, aby své spolužáky seznámil s charakteristickými rysy svého etnika – s jeho způsoby života

materiálního, společenského, rodinného, kulturního atd. Někteří učitelé vědomě usilují o to, aby se cizinci co nejdříve začlenili do kolektivu třídy, napomáhají tomu, aby se utvářela kombinovaná přátelství, aby česká majorita své spolužáky ze zahraničí přijala a pomáhala jim. K tomu ovšem musí přispět ne nevýznamnou měrou i spolupráce s rodinami imigrantů.

Zkušenosti ukazují, že je naprosto nezbytné, aby do českých škol přicházeli žáci-cizinci až po absolvování intenzivní jazykové přípravy. Takový kurz obvykle absolvují děti v uprchlickém zařízení, ostatní děti (jednak vzhledem k jejich nízkému počtu, jednak s ohledem na možnosti státních i nestátních vzdělávacích zařízení) tuto šanci nemají. Výjimkou jsou žáci, v jejichž domácím rodinném prostředí se mluví česky (nejčastěji jde o děti ze smíšených manželství, o Slováky, popř. o repatriované Čechy). Jistou obdobou jsou tzv. přípravné ročníky („nulté ročníky“), ty jsou však dosud koncipovány především pro žáky romského původu, byly by vhodné i pro děti imigrantů, neboť žák, který není schopen se pohotově domluvit ve vyučovacím jazyku, má pochopitelně potíže nejen ve výuce češtiny, ale také v jiných vyučovacích předmětech, a tak se ztěžuje jeho pozdější uplatnění v majoritní společnosti. Absolvování takového „vstupního kurzu češtiny pro cizince“ umožňuje, aby žáci porozuměli elementárním pokynům učitelů, mohli se tak postupně zapojovat do výuky a aby byli schopni komunikovat o jednoduchých situacích v češtině. Bohužel do některých základních škol jsou přijímáni žáci i bez této elementární jazykové průpravy, a to i do tříd 2.stupně ZŠ! Ti pak pochopitelně prožívají komunikační šok a stres. Tím se také ztěžuje neúměrně i práce učitele a narušuje se i práce českých žáků.

Z osvědčených metod využívaných při výuce cizinců na 2. stupni ZŠ učitelé češtiny uvádějí Čechová a Zimová (*In Český jazyk a literatura 40, str.216-219*):

1. Přitažlivě motivovat vyučování, tvořivě pracovat s jazykovým materiálem, vytvářet prostor pro tvůrčí činnost žáků, chválit žáky při sebemenším pokroku, umožňovat jim, aby nejen svůj pokrok v osvojení češtiny, ale také své další specifické schopnosti a dovednosti mohli prezentovat před třídním kolektivem v zájmu získávání respektu k jejich snaze a výsledku práce i respektu k jejich odlišnosti, pěstovat jejich sebevědomí a respektovat jejich založení, využívat jejich hudebního a výtvarného nadání i k posílení jazykové výchovy.

2. Vysvětlovat významy slov a jejich odstíny, důsledně dbát na porozumění významu slov a vět a jejich vyjadřování, na rozdíly stylové, na rozdíly mezi spisovnou a nespisovnou podobou češtiny, srovnávat rysy češtiny s vlastnostmi a jevy jejich mateřských jazyků, uvádět jejich systémové shody a rozdíly (pokud učitel a žáci jsou s to), využívat k tomu i krásné literatury, zejména té, kterou mohli žáci poznat již v cizím jazyce (např. dobrodružná literatura).

3. Diferencovaně zařazovat žáky s jazykovými potížemi do nižších tříd, při komunikačním pokroku je přeřadit do ročníku vyššího, neklasifikovat cizince v prvním, event. v druhém roce pobytu v ČR, ale i poté poskytovat jim úlevy (srov.pokyn MŠMT, který v tomto ohledu zvyhodňuje Slováky před ostatními cizinci).

4. Organizovat pomoc českých žáků a přispívat k rozvoji přátelských vztahů mezi příslušníky různých etnik ve třídě, zapojovat žáky cizince do mimoškolní činnosti (zájmové kroužky, sportovní oddíly), a tím intenzifikovat jejich kontakty s českými vrstevníky.

Podle Čechové a Zimové (Český jazyk a literatura 40) by učitelé ZŠ měli mít základní informace o specifické metodice výuky českého jazyka pro cizince. Navíc by učitel měl umět pracovat paralelně s žáky ve skupinách na principu ménětřídních škol, tj. střídat přímé a nepřímé metody řízení, metody frontální, skupinové a samostatné práce, včetně práce individuální. Naprosto se neosvědčuje zařazení většího počtu cizinců do tříd s českými dětmi, neboť tím výrazně trpí vzdělávání obou skupin. Osvědčil se počet dvou, max. čtyř cizinců, jinak je narušována práce dětí českých a také integrace cizinců se zpomaluje.

Podle Průchy (2006) ve školách, kde je více než jedna třída v daném ročníku, vyvstává otázka: zařadit žáka-cizince do třídy, v níž jsou pouze čeští žáci, anebo do třídy, kde je jeho krajan nebo jiný cizinec? Na tuto otázku není jednoznačná odpověď, neboť obě řešení mají své výhody i nevýhody. Např. ve třídě s pouze českými žáky je výhodou pro „nováčka“ to, že v čistém českém prostředí se musí více snažit porozumět a jeho adaptace probíhá rychleji. Naopak nevýhodou je to, že žák-cizinec a učitel si mnohdy, zejména zpočátku, nerozumějí a postup žáka je zpomalený do doby, než se naučí česky.

Škola by se měla vyvarovat mechanického zařazování žáků podle věku. Integrováním cizince do kolektivu třídy a školy se zabrání jejich společenské izolaci. V tomto směru je podle Průchy (2006) třeba soustředit se na toto:

- aby cizinci naseděli spolu nebo pohromadě
- aby byli průběžně zapojováni do výuky, do života třídy, školy i do mimoškolní činnosti
- že není radno kumulovat v jedné třídě vyšší počet cizinců

Osvědčuje se patronát českého žáka nad imigrantem při školní i mimoškolní činnosti. Výběru patronů je třeba věnovat mimořádnou pozornost, nemělo by jít automaticky o žáka s nejlepším prospěchem, spíše o žáka se schopností vcítění a ochotného spolupracovat nad rámec výuky. Role takového „asistenta“ je jak pro žáky, tak pro učitele velice důležitá.

(Hádková, Cakirpaloglu, 2008)

Shrnutí specifických potřeb při vzdělávání žáků z kulturně a jazykově odlišného prostředí:

- vysoce individuální přístup
- pomoc pedagoga ve výuce při osvojování si znalosti vzdělávacího jazyka
- uvedení žáka do prostředí školy a seznámení s českým prostředím, tradicemi a zvyklostmi
- odlišné metody a formy práce
- seznámení žáků třídy s kulturními zvyklostmi a tradicemi jiných národností
- úzká spolupráce s rodinou, psychologem, speciálním pedagogem, popř. dalšími odborníky
- individuální klasifikace a hodnocení
- případné vypracování individuálního vzdělávacího plánu
- v rámci podpory interkulturního obohacení podporuje škola prostor pro prezentaci vlastní kultury

6.3 KOMUNIKAČNÍ KOMPETENCE A PROBLÉMY CIZINCŮ

V současné době je třeba stále více poukazovat na sociologicko-pedagogicko-komunikační problém v českých školách, jenž je způsobený trvalým nárůstem žáků a studentů, pro něž čeština není mateřským jazykem. Racionální a rychlá integrace těchto dětí-cizinců do českého vzdělávacího systému je totiž nutným předpokladem k využití jejich přirozeného potenciálu i ve prospěch naší společnosti.

Často se u žáků-cizinců setkáváme s preferencí běžně mluveného jazyka. Je to celkem pochopitelné, protože v kontaktu se svými spolužáky a kamarády se s jiným útvarem národního jazyka nesetkávají. Spisovné tvary, které žák-cizinec poznává v hodinách českého jazyka, jsou pro něj dalším úkolem v osvojování si již tak bohatého českého tvarosloví. Nově je však zapotřebí informovat učitele o metodách a formách výuky češtiny pro cizince, jejíž úspěšnost je přímo podmíněna právě informovaností pedagoga o struktuře výchozího jazyka (mateřštiny cizince), což může zásadním způsobem přispět k systematickému budování komunikační kompetence těchto cizinců, žáků a studentů, zejména v hodinách českého jazyka, které v tomto případě musí mít modifikovanou náplň, odlišnou od přípravy rodilých uživatelů a formulovanou v návaznosti na vztahy výchozího a cílového jazyka.

(www.czechkid.cz)

6.3.1 LEGISLATIVA

Vzdělávání cizinců (§20) podle Nového školského zákona č. 561/2004 Sb.: Zákon nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2005 a již obecně hovoří o vzdělávání cizinců; všem bez rozdílu je přiznáno právo na přístup ke vzdělávání za stejných podmínek, jako mají občané ČR. Vzhledem k nadstandardním vztahům mezi členskými státy EU jsou dětem občanů těchto členských států přiznána určitá práva, která mají za cíl ještě více napomoci praktickému výkonu práva na svobodu pohybu osob v rámci EU, čímž je např. bezplatná příprava k jejich začlenění do základního vzdělávání zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků a podle možností ve spolupráci se zeměmi původu žáka podporu výuky mateřského jazyka a kultury země jeho původu, která bude koordinována s běžnou výukou na našich školách. Tuto bezplatnou přípravu i vyškolení pedagogických pracovníků, kteří budou uskutečňovat jejich vzdělávání, zajišťují příslušné krajské úřady (podle místa pobytu žáka ve spolupráci se zřizovatelem školy). Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem formu, obsah a organizaci bezplatné přípravy (žák-cizinec z EU je zařazen do přípravy na základě písemné žádosti jeho zákonného zástupce, ředitel školy je pak povinen jej do 30 dnů od podání žádosti do přípravy zařadit.). Zákon však neřeší vzdělávání cizinců z jiných zemí než EU, což může v praxi způsobovat další problémy.

Společný evropský referenční rámec poskytuje obecný základ pro vypracování jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikulí, zkoušek, učebnic atd. v celé Evropě. Popisuje, co se musí žáci a studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat. Výuka češtiny jako cizího jazyka je u nás organizována zatím jen pro dospělé-cizince, kteří mohou

navštěvovat jazykové školy (ať již státní či soukromé) a zde mohou cizinci vykonat zkoušku z češtiny podle úrovně získaných znalostí, dovedností a komunikačních kompetencí (úrovně A1, A2, B1, B2, C1, C2). Většinou získávají zkoušku těch nejnižších úrovní (A1, jež je agramatická- v minimální míře dbá na přesné dodržování gramatických pravidel, nebo A2). Děti nemohou být vyučovány v jazykových školách.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky (dále SERR) v úplnosti popisuje, co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat. Popis se rovněž týká kulturního kontextu, do něhož je jazyk zasazen. Rámec také definuje úrovně ovládání jazyka, které umožňují měřit pokrok studentů v každém stadiu učení se jazyku a v průběhu celého života studenta.

Největším přínosem Rámce je to, že velmi přesně definuje ovládnutí jazyka, a to pomocí tzv. deskriptorů, které přesně vymezují, jakého stupně všech řečových dovedností má učící se dosáhnout. Tím jsou odstraněny neprůhledné nálepky, např. středně a více pokročilý student češtiny pro cizince, které nespecifikují, co konkrétně dovede učící se pomocí jazyka udělat, ale veskrze odkazují toliko ke gramatice a ovládnutí jejích jednotlivých pravidel.

Rámec tedy definuje 3 úrovně znalosti jazyka, jež dále dělí vždy na nejméně dva stupně (viz přílohy 1 a 2):

A - uživatel základů jazyka (A1,A2)

B - samostatný uživatel jazyka (B1,B2)

C - zkušený uživatel jazyka (C1,C2)

Uživatel, který je na úrovni A1, ovládá naprosté základy cílového jazyka, jež nelze systematicky rozvíjet. Disponuje frázemi, které využívá na základě kontextu, především situačního. V žádném případě u něj nelze vyžadovat gramatickou správnost. Pro úspěšnou interakci s rodilým uživatelem jazyka je nezbytně nutná úprava (zpomalení) mluvního tempa a pomoc – opakování vyřčených slov apod.

Uživatel, který dosáhl úrovně A2, je schopen pokrýt relevantní komunikační situace širším repertoárem lexikálních prostředků než uživatel A1. Ani v tomto případě však nelze předpokládat ovládnutí systému jazyka. Podobně jako v nejnižší podprahové úrovni je nutná tolerance chyb a pomoc ze strany komunikačních partnerů.

Uživatel, který ovládá jazyk na úrovni B1 (tzv.prahová úroveň), byl s jazykem seznamován systematicky, a to včetně gramatických pravidel a základních výjimek z těchto pravidel. Dorozumí se ve většině komunikačních situací a může vystupovat úspěšně ve všech předpokládaných komunikačních rolích (tazatel, autor textu apod.). Může se ale dopouštět chyb, které by ovšem neměly bránit celkovému porozumění jeho jazykové produkce atd.

(Hádková, 2007)

Postup podle SERR přináší:

- společné východisko pro tvorbu kurikul, sylabů, zkoušek, učebnic...
- odstranění bariér vyplývajících z odlišných pohledů na cíle výuky
- transparentnost výuky v každé její fázi
- budování komunikační kompetence (podle situace a rolí)
- standardizované výstupy (obecně srozumitelné)

S výukou češtiny jako cizího jazyka (většinou pro dospělé cizince) mají největší zkušenosti lektoři a pedagogové, kteří se sdružují v rámci **Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka** (podrobněji viz stránky <http://www.auccj.org/>) se sídlem v Praze, nedávno byla otevřena i pobočka v Olomouci. Na těchto stránkách lze najít i seznam vydaných učebnic pro cizince. Pro děti-cizince několik knih existuje, ale dosud žádná z nich nemá doložku MŠMT, podle které by mohli učitelé na školách malé cizince učit. V současné době se připravují metodické příručky pro učitele těchto žáků a různé manuály pro práci s dětmi-cizinci. MŠMT pověřilo krajské úřady (*viz nový školský zákon platný od 1. 1. 2005, paragraf 20 a vyhláška č. 48*), aby zajistily proškolení učitelů, kteří budou vést tzv. jazykovou přípravu pro děti z EU. Zároveň vyhláškou specifikuje délku jazykové přípravy (70 hodin, na více hodin kraje ani školy nemají peníze) a dosaženou úroveň ovládnutí češtiny (A2, což dle mého názoru při počtu 70 hodin nelze docílit). Ostatních dětí-cizinců se jazyková příprava netýká, jsou tedy zařazováni přímo do tříd mezi české spolužáky, často bez jakékoli znalosti českého jazyka. Starý školský zákon umožňoval, že cizinci nemuseli být 1. rok v české škole klasifikováni z českého jazyka, zatímco nový školský zákon se problematikou klasifikace dětí-cizinců nezabývá. Znamená to, že učitel bude mít stejná měřítká jak pro žáka-cizince, jehož mateřským jazykem čeština není, tak pro rodilého Čecha?

6.3.2 UČITEL VE VÝUCE ŽÁKŮ - CIZINCŮ

Komunikace v českém školním prostředí (tzv. školský dialog) je ovlivňována po roce 1989 a po vstupu České republiky do EU novými faktory. Vymezení složek tohoto dialogu předpokládá nejen lingvistický přístup ke zkoumání řečové činnosti jako takové, ale i zkoumání faktorů dalších, neméně důležitých pro formování veškerých komunikačních kontaktů ve školním prostředí, a to kontaktu žák – učitel i kontaktu žák – žák, neboť se v osobnostech komunikantů (učitel – žák, rodilý – nerodilý uživatel určitého jazyka) odráží vliv jejich sociálního, teritoriálního i náboženského zakotvení, které se projevuje např. různými normami chování, jednání, užíváním různých znakových systémů apod. Ty představují komunikační úskalí, která mohou mít negativní vliv na průběh školského dialogu i na život školního kolektivu, resp. na formování vztahu majoritní a minoritní skupiny. Proto jsou dnes kladeny vysoké nároky na odbornou připravenost učitele. Mluvnické učivo sice představuje velmi rozsáhlou a různorodou složku ve výuce češtiny jako cizího jazyka, ale zároveň je nutné, aby pedagogové byli informováni i o tzv. socio-kulturním zakotvení žáků a studentů ze zahraničí (nejčastěji v pozici imigrantů a azylantů) a o vzájemných vazbách jazykových systémů, blízkých jazyků i jazyků vzájemně velmi vzdálených. Propracovaný systém výuky češtiny jako cizího jazyka pro žáky různého stáří a různého původu, kteří nezřídka začínají navštěvovat českou základní školu nikoli od 1. ročníku, ale později (často vstupují do školy až v průběhu školního roku.), zatím totiž neexistuje. Pokyny MŠMT určené základním a středním školám jsou velmi obecné a jsou pochopitelně zaměřeny především na administrativní záležitosti, nikoli na problematiku předmětových metodik. Největší výchovně-vzdělávací zkušenosti s výukou cizinců v etnicky smíšených třídách mají základní školy, jejichž sídlo

je v blízkosti uprchlických táborů, a školy s početnějším zastoupením menšin trvale v ČR žijících (např. romské etnikum). Právě ve vztahu k žákům cizojazyčného původu je důležité, aby učitelé dokázali zjistit a rozvíjet u žáků-cizinců nejprve ústní projev a schopnost mu porozumět, teprve pak projev psaný. Proto by např. diktáty neměly být zařazovány pro děti-cizince do výuky ve stejném období, jak je tomu u českých žáků, ale mnohem později.

6.4 KURZY ČESKÉHO JAZYKA PRO CIZINCE

Od ledna 2009 musí cizinci, kteří v České republice žádají o trvalý pobyt, splnit novou podmínku - složit zkoušku z češtiny. Dále se zabývám současnými možnostmi jazykových škol v České republice, které přípravné kurzy nabízejí, a překážkami, které musí imigranti překonat, pokud se chtějí těchto kurzů zúčastnit.

Dosud je možné v Česku požádat o trvalý pobyt ve většině případů po pěti letech pobytu v zemi, od ledna 2009 přibyla k dosavadním povinnostem nutnost předložit certifikát, který potvrzuje znalost českého jazyka nejméně na úrovni A1 podle SERR. Stát bude hradit každému účastníkovi náklady spojené se složením jedné zkoušky. Přípravné kurzy už ale státem hrazeny ani organizovány nebudou, což může klást na přistěhovalce z ekonomicky a sociálně zranitelných skupin finanční nároky navíc. Výsledkem nového opatření tak může být přesně opačný efekt, než je zamýšlené posílení integrace cizinců do české společnosti, a to marginalizace určitých skupin migrantů.

Podrobné informace o zkoušce z češtiny, kterou cizinci žádající o trvalý pobyt musí složit, jsou k dispozici od září 2008.

Jedním z problémů, kterým musí migranti čelit, je značný nepoměr v dostupnosti kurzů českého jazyka v různých krajích České republiky. V České republice se nejvyšší počet cizinců (*132 454 z celkových 406 655 cizinců s trvalým pobytem nebo jiným typem povolení k pobytu v ČR. Údaj z Českého statistického úřadu. 30. 04. 2008*) soustřeďuje v Praze, kde na začátku roku 2009 bylo oprávněno požádat o trvalý pobyt zhruba 11 500 osob (*údaj Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*). V Praze existuje široká nabídka kurzů češtiny, z nichž většinu nabízejí soukromé jazykové školy. Kapacita jednotlivých kurzů se liší, obecně se ale pohybuje okolo deseti osob. Většina škol nabízí jen kurzy na úrovni začátečníků (úroveň A1), několik větších (například *AKCENT International House, Caledonian School, Jazyková škola SF Servis, Jazykový Institut Praha, Státní jazyková škola*) má v nabídce i další kurzy. Celková kapacita jedné školy je poté okolo 30 až 40 studentů. Dohromady tak soukromé školy mohou zajistit výuku přibližně pro 400 studentů.

Relativně vysoký je také počet jednotlivců, kteří nabízejí doučování na zkoušky z češtiny soukromě. Početná nabídka inzerátů soukromých hodin se nachází na internetu na největších webových stránkách anglicky mluvících imigrantů <http://www.expats.cz/>, na webových stránkách Asociace učitelů Českého jazyka (odborné zájmové organizace učitelů češtiny jako cizího jazyka <http://www.auccj.cz/>) a na anglicky vedených webových stránkách <http://www.bohemica.com/>. Nicméně návštěvnost těchto webových stránek migranty, zejména těmi, kteří nedisponují dostatečnou znalostí anglického a českého jazyka, je těžké odhadnout.

Některé nevládní organizace se sídlem v Praze, které se zaměřují na problémy spojené s migrací a integrací (*například META o.s. - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů,*

Centrum pro integraci cizinců (CIC), Poradna pro Integraci, Berkat) zahájili levnější nebo bezplatnou výuku češtiny. Kurzy mají pomoci zejména různým skupinám znevýhodněných migrantů. Jejich kapacita je ale omezena možnostmi těchto nevládních organizací. Například kurzy pro studenty s různými jazykovými znalostmi nabízené Centrem pro integraci cizinců jsou omezeny prostorem učebny, kam se vejde přibližně okolo 30 až 50 studentů. Ostatní organizace obvykle vyučují v menších místnostech v počtu okolo 10 až 12 studentů. Optimistický odhad kapacity nevládních organizací pro kurzy češtiny v Praze je okolo 100 až 150 lidí. Celková kapacita všech míst, kde je možné se výuky češtiny v Praze zúčastnit, je tak okolo 550. I kdyby jen malý počet z celkových 11 500 cizinců, kteří mohou žádat o trvalý pobyt v Praze od začátku roku 2009, chtělo tyto kurzy navštěvovat, nabízené možnosti nejsou pravděpodobně zdaleka dostačující.

V dalších krajích České republiky je situace ještě méně příznivá. Otevření většiny kurzů závisí na minimálním počtu studentů, kteří se do nich zapíší, obvykle je tento limit stanoven mezi dvěma až pěti lidmi. Některé ze škol výslovně upozorňují, že mají právo na zrušení plánovaného kurzu a vrácení kurzovného v případě nedostatečného počtu zapsaných studentů. Minimální počet dvou až pěti studentů se může jevit jako poměrně malé číslo, nicméně mnoho škol, zejména na malých městech, poukazovalo na obtíž vytvořit skupinu studentů, kteří by mluvili stejným nebo podobným mateřským jazykem (obvykle označovaným v jazykové výuce jako L1) a kteří by mohli navštěvovat kurzy ve stejný čas.

(www.migraceonline.cz)

Otázka společného L1 je zvlášť důležitá, protože studenti se slovanským jazykem L1 (například bulharština, ruština nebo ukrajinština) postupují v osvojování znalostí češtiny mnohem rychleji než studenti s jinými jazykovými základy. Dalším úskalím je, že studenti z asijských zemí, jako jsou Vietnam nebo Mongolsko, mohou žádat více lekcí zaměřených na výslovnost, což dále prodlouží délku nabízených kurzů i na úrovni A1. Z výzkumu vyplývá, že ačkoliv mnoho škol má ve své nabídce kurzy češtiny, dotaz přes telefon často odhalí, že výuka je možná pouze individuálně nebo pokud se studenti přihlásí jako skupina. (www.migraceonline.cz)

Podobně jako v Praze nabízejí přípravné kurzy za nízkou cenu neziskové organizace i jinde (například *Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)* v Brně, *Diecézní charita* v Plzni, *Oberig* v Liberci, *Centrum pro integraci cizinců* v Karlových Varech, v Českých Budějovicích a v Plzni nebo *Knihovna Jiřího Mahena* v Brně). *SOZE* se zaměřuje na osvojení jazyka jako na klíčový aspekt integrace cizinců a disponuje relativně velkou výukovou kapacitou pro přípravné kurzy na zkoušku z češtiny (ve školním roce 2008/2009 pořádalo *SOZE* kurzy češtiny v různých českých městech (Brno, Olomouc, Zlín a další). Celkově se jednalo o 30 000 vyučovacích hodin. Polovina z nich byla určena žadatelům o azyl, druhá polovina jiným skupinám cizinců). Organizaci se podařilo vytvořit rozsáhlou odbornou základnu a síť pro výuku českého jazyka v krajích v rámci školícího programu pro žadatele o azyl.

Problémem, který trvá dodnes, je, že na čekací listině této organizace, která nabízela bezplatně výuku češtiny během školního roku (2007/2008), kdy jazyková zkouška nebyla podmínkou pro získání oprávnění k trvalému pobytu, bylo okolo 400 osob, což ukazuje značný zájem o tyto kurzy. Stinnými

stránkami bezplatné výuky podle *SOZE* je, že do hodin často chodí lidé, kteří si mohou dovolit platit komerční kurzy, a dále také vysoká „úmrtnost“ studentů - kurzy dokončí okolo 30 – 40 % zapsaných zájemců. Z tohoto důvodu by určitá finanční spoluúčast na výuce ze strany studentů mohla posílit míru úspěšného dokončení. *SOZE* je také schopné poskytnout kontakty na učitele češtiny v krajích, kde nejsou pravidelné kurzy pořádány.

Další nevládní organizace v krajích, které disponují menším rozsahem a kapacitou, nabízejí obvykle kurzy pro 10 až 12 osob. Navíc některé stanovují další omezení účasti jako například Knihovna Jiřího Mahena v Brně, jejíž hodiny českého jazyka jsou otevřeny pouze pro studenty ukrajinského původu. V některých krajích je dostupnost komerčních kurzů češtiny velmi omezená i přes přítomnost početné komunity cizinců. Jako příklad uvádím kraj Karlovarský. Podle hrubého odhadu kapacita vyučovacích míst v tomto kraji je mezi 50 až 60 studenty. Současně tam ale sídlí nejrozsáhlejší vietnamská komunita z celé České republiky, která tvoří téměř polovinu z celkového počtu cizinců v oblasti (*Podle údajů z Českého statistického úřadu žilo v Karlovarském kraji v roce 2007 9 231 Vietnamců z celkového počtu 19 442 cizinců v oblasti*). Ne všichni z nich mohli žádat o trvalý pobyt v roce 2008 nebo 2009 (*Podle údajů českého Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy mělo v roce 2009 oprávnění žádat o trvalý pobyt 756 cizinců*), ale jazyková příprava studentů s neslovanským jazykem L1 na zkoušku z češtiny, tedy zajištění dostupné a cenově přijatelné výuky, vyžaduje mnohem více času, na což by se dnes měli političtí představitelé zaměřovat.

Není také jisté, zda kapacita kurzů českého jazyka, ať už komerčních či pořádaných nevládními organizacemi, je schopná uspokojit poptávku v celé České republice. Hodiny nabízené

nevládními organizacemi mohou být populárnější mezi imigranty kvůli jejich cenové dostupnosti, i když kapacita těchto kurzů může být často přetížená. V menších městech a v určitých krajích je dostupnost a kapacita kurzů češtiny mnohem menší.

Další závažnou překážkou při získání certifikátu o zkoušce z českého jazyka je nedostatek snadno dostupných informací o nabízených kurzech. V současnosti neexistují žádné souhrnné informace o výuce češtiny. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy na svých webových stránkách informace neposkytuje a zdá se, že je ani neplánuje doplnit.

Dokonce, i když je migrant schopný nalézt jazykovou školu, poskytnuté informace mohou být spíše matoucí. Typy kurzů, jejich délka i požadovaný výukový materiál se mohou značně lišit. Zdá se, že pouze několik málo jazykových škol ví o nové podmínce - složení jazykové zkoušky A1 - k získání oprávnění k trvalému pobytu a začalo nabízet kurzy konkrétně zaměřené k splnění tohoto požadavku. Ostatní školy nabízejí pouze kurzy pro začátečníky, které trvají od jednoho týdne do jednoho roku s různým stupněm intenzity. Na přímé dotazování mnoho kontaktovaných škol připustilo, že studenti mohou složit zkoušku A1 v určité fázi kurzu (nebo po sobě následujících kurzech), ale zároveň dodávalo, že čas potřebný k získání dostatečných znalostí velmi záleží na mateřském jazyce studenta a samozřejmě na motivaci studenta. V kombinaci s nedostatečnou kontrolou kvality kurzů tak existuje nebezpečí, že imigranti absolvují nedostatečný přípravný kurz českého jazyka, za který zaplatí značnou finanční částku.

Cena za individuální výuku se soukromým lektorem českého jazyka se pohybuje okolo 250 – 400 Kč za vyučovací hodinu v závislosti na kraji. Znásobeno 140 vyučovacími hodinami – což je odhad průměrné délky přípravy požadované

ke složení zkoušky na úrovni A1 – se získání trvalého pobytu může stát velmi drahou záležitostí. Ale i když se studentům podaří nalézt kurz v jazykové škole, průměrná cena za standardní semestrální výuku, která se skládá ze 720 vyučovacích hodin (po 45 minutách), je v rozsahu od 2800 Kč v různých krajích do 6 000 Kč v Praze. V konečném součtu to znamená, že k dosažení odpovídající znalosti je potřeba okolo 5 600 až 12 000 Kč. Pokud cizinec zamýšlí navštěvovat kurzy češtiny nabízené nevládními organizacemi v krajích, ceny jsou výrazně nižší – okolo 1000 Kč za semestr (*Most Pro Lidská Práva* v Pardubicích), nebo mohou narazit i na bezplatné kurzy (kurzy *Centra pro integraci (CIC)* v Českých Budějovicích, Karlových Varech, Plzni a v Praze). Ze zkušenosti Centra pro integraci vyplývá, že imigranti získávají informace o levných kurzech častěji prostřednictvím neformálních informačních zdrojů a z doslechu než skrze formálnější cesty, jako jsou inzeráty v novinách. Nevyřešeným problémem nadále ale zůstává nedostatečná kapacita nevládních organizací, které levné nebo bezplatné kurzy nabízejí, a nalezení účinného opatření, které by zajistilo, aby kurzy navštěvovaly jen zamýšlené cílové skupiny - imigranti s opravdu nízkými příjmy.

Také poplatek za jazykový kurz nemusí být jediným výdajem při studiu jazyka. Obvykle nejsou v kurzovním zahrnutы vyučovací materiály, jejichž cena se pohybuje mezi 400 až 800 Kč. Stejně tak i čas strávený cestou na jazykový kurz a cestovní náklady hrají velkou roli při zvažování, zda se lekcí zúčastnit. Cestovní náklady při dojíždění na jazykové kurzy mohou zvláště na venkově představovat další významnou položku v rozpočtech imigrantů.

Mimoto právě doba konání kurzu může představovat další překážku v účasti na výuce. Mnoho kurzů je v ranních hodinách, v poledne nebo někdy krátce po páté hodině večer. Velká část imigrantů ale má dlouhou, navíc často nestandardní, pracovní dobu. To znamená, že nabídka dostupných kurzů je

pro ně značně omezená a kapacita existujících kurzů nemusí být zcela využita. Všechny výše zmíněné důvody mohou sehrát roli při rozhodování, zda se kurzů účastnit, složit zkoušku A1 a získat oprávnění k trvalému pobytu. Záleží také na finanční situaci imigranta a potencionálním zisku, který může migrantovi získání povolení k trvalému pobytu přinést.

(www.migraceonline.cz)

6.5 SOUČASNÁ SITUACE A MOŽNÁ ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

Od roku 1989 se zvýšil počet cizinců, kteří se na různé úrovni potřebují naučit česky. Proti předcházejícímu období se také změnila jejich skladba, a to nejen národnostní, ale např. i věková. Dříve tvořili nejpočetnější skupinu studenti z rozvojových zemí přijíždějící se záměrem studovat v češtině medicínu či jiný obor přednášený na našich vysokých školách. Na konci 90.let je však skladba cizinců zajímavější se o kurzy češtiny pestřejší.

K zahraničním studentům získávajícím znalost češtiny v kurzech jazykové a odborné přípravy pořádaných Ústavem jazykové a odborné přípravy (ÚJOP) nově přibyli zahraniční studenti samoplátci, kteří sice získávají odborné vysokoškolské vzdělání v tzv. anglických programech některých českých vysokých škol, ale kteří potřebují ovládnout češtinu natolik, aby byli komunikativně úspěšní při uspokojování svých každodenních potřeb v naší zemi. V případě zahraničních studentů-mediků je navíc ovládnutí češtiny nutným předpokladem pro práci s českými pacienty, tedy pro úspěšné studium ve vyšších ročnících medicíny.

(K některým problémům výuky češtiny jako cizího jazyka, 2007)

Každoročně přijíždějí zahraniční studenti, kteří v rámci výměnných programů absolvují v České republice semestr nebo dva semestry studia. S českým jazykem se musí seznámit rovněž. Pro ně bývají většinou organizovány kurzy jazyka přímo na hostitelských fakultách (např. program Erasmus)
(Dle konzultací Mgr. Marie Kratochvílové – lektorky kurzů českého jazyka pro cizince na PedF UK)

K novým zájemcům o kurzy češtiny pro cizince patří také děti emigrantů, které se zajímají o jazyk, literaturu a kulturu země svých předků. Často jde o druhou či třetí „českou“ generaci žijící mimo naše území, mnohdy už s velmi slabým jazykovým povědomím.

Velkou skupinu posluchačů jazykových kurzů tvoří zahraniční lektori cizích jazyků, podnikatelé, odborní poradci, zástupci nejrůznějších církví a charitativních organizací, kteří mají v České republice pracovat a potřebují se na určité úrovni dorozumět.

Řešením se jeví vypracování rychlé a efektivní metody cizojazyčného vyučování. Nelze však nepřipomenout, že situace ve slovanských jazycích (snad s výjimkou ruštiny) je v tomto smyslu neuspokojivá, na rozdíl od tzv. jazyků velkých národů (angličtiny, francouzštiny, španělštiny atd.), které mají velmi dobře propracovanou metodiku výuky cizinců směřující k rychlému a komunikativně úspěšnému ovládnutí daného jazykového systému nerodilým mluvčím.

Pro úspěšný rozvoj češtiny jako cizího jazyka je též nezbytné vypracovat program specializované přípravy učitelů – bohemistů, protože výuka češtiny jako cizího jazyka je svým charakterem i metodickými postupy činností specifickou a naprosto odlišnou od výuky rodilých mluvčích. Objevuje se rovněž potřeba sestavení moderních učebnic češtiny pro cizince srovnatelných s učebnicemi světových jazyků.

Hledáme-li efektivní metodu, musíme si položit otázku, čím je efektivnost výuky cizího jazyka ovlivňována. Faktorů je celá řada, např. délka kurzu, jeho intenzita, počet studentů ve skupině, jejich motivace, míra jejich vstupní informace o fungování jazyka vůbec apod.

Zmíněné faktory jsou dány buď typem kurzu, nebo osobností studenta.

Dle mého soudu podloženého téměř 900 vyučovacími hodinami praxe v oboru jsou nezbytné všechny výše uvedené faktory a navíc ve správné kombinaci. Nelze však opomenout ani fakt, že při výuce cizího jazyka dochází ke střetu dvou znakových systémů, dvou typologicky odlišných jazyků, vykazujících shody i rozdíly. Výrazného zrychlení by se mohlo dosáhnout, soustředí-li se výuka na tyto rozdílné jevy. Již B. Trnka (*In Slovo a slovesnost, roč.III*) uvedl: „*Vysvětlení funkčních protikladů není metodickým zatížením, nýbrž zjednodušením, neboť si žák osvojí ihned to, k čemu by bez něho nesnadno dospíval dlouholetým užíváním jazyka.*“

Ze všech typologií se jako nejprínosnější z pohledu cizojazyčného vyučování jeví přístup charakterologické typologie, jejíž základ, jak uvádí např. E. Lotko, byl vytvořen již V. Skaličkou na půdě strukturalistických přístupů Pražské školy. Sám Skalička (1957) chápal význam typologie pro učení se cizímu jazyku takto: „*Poznáme-li důkladně svůj vlastní jazyk, budeme mít možnost proniknout tím hlouběji do jazyků cizích. Tomu slouží především právě typologické zkoumání, neboť se stále zabývá srovnáváním jazyků mluvnicky vzdálených. Kdo se učí např. čínsky nebo turecky anebo arabsky a přitom je typologicky nezkušený, obtížně chápe odlišné vlastnosti těchto jazyků. Jsou mu nepříjemným balastem. Typologie mu může usnadnit pochopení těchto zvláštností v celé jejich souvislosti.*“

Budeme-li postupovat podle Skaličkova modelu, ale ve směru od cizích jazyků k češtině, měly by být největší rozdíly

při výuce zahraničních studentů dány tím, zda zprostředkující jazyk je flexivní, nebo neflexivní.

Toto mohu podložit přímou praxí, ve které se ukazuje, že skupiny studentů, kteří mají zkušenost se skloňováním a časováním, dělají větší pokroky ve studiu českého jazyka. (Na základě mé výuky 65 rusky hovořících studentů a výuky 10 anglicky hovořících studentů.)

V učebnicích pro Neslovany je – vzhledem ke způsobu vyjadřování gramatických vztahů, který znají ze svých mateřštin – nutné nejdříve vysvětlit podstatu typologických rozdílů a pak teprve prezentovat paradigmatické modely. Vhodným se nám jeví srovnávání způsobů vyjádření v mateřském a cílovém jazyce (konfrontace analytického a syntetického vyjádření) se záměrem ukázat, jak podstatné jsou koncovky pro porozumění. Velká pozornost musí být věnována fixování forem, ale jako nevhodné se jeví pouhé drilování. Výhodnější jsou problémově formulované úkoly, např. užití ve větě ve všech možných kontextech tvar „maminky“ (genitiv singuláru, nominativ plurálu).

Cílem učebnice určené úplným začátečníkům by též mělo být pomoci studentovi překlenout z psychologického hlediska málo uspokojující a pro další studium málo motivující prvotní fázi (nedostatek komunikativní úspěšnosti, schopnost produkovat texty jen s užitím dvojjazyčného slovníku atd.). Zdolání počáteční etapy má totiž rozhodující význam pro další studium flexivního jazyka, protože neochota učit se koncovkám může vést k opomíjení flexe. Je nutno si uvědomit, že i když je jakási komunikace možná i v nominativech a infinitivech, zkušenosti říkají, že je-li toto stádium učení první, je poslední.

V učebnicích pro Slovany není nutné vysvětlovat podstatu a význam flexe, stačí se soustředit na difference paradigm. Není nutné fixovat tvoření forem, a proto se jako výhodnější jeví celostní pojetí deklinace, které umožňuje, aby si student vytvořil celkový obraz o shodách a rozdílech paradigm.

Počáteční fáze studia flexivního jazyka není pro Slovana zdaleka tak obtížná jako pro Neslovana, protože může zpravidla velmi brzy dosáhnout komunikativní úspěšnosti. Je také možné rychleji přejít k práci s autentickými texty. Pro potřebnou lingvistickou terminologii postačí překladový slovník. Zvláštní pozornost je však třeba věnovat vysvětlení vztahů jednotlivých útvarů národního jazyka (napětí spisovnost – nespisovnost), protože ve slovanských jazycích není situace stejná.

Přechodnou skupinu mezi oběma výše popsányi tvoří Neslované se znalostí jiného flexivního jazyka. Jejich přístup k novému flexivnímu jazyku se podobá přístupu Slovanů – je ovlivněn minulou zkušeností. Není jim třeba vysvětlovat podstatu flexe, je však nutno využít vhodně již nabyté znalosti, ale eliminovat možný vznik negativního transferu.

(K některým problémům výuky češtiny jako cizího jazyka, 2007)

7 METODIKA VÝUKY

V minulé kapitole byly rozebrány rozdíly mezi cizinci přicházejícími se znalostí flektivních a neflektivních jazyků. Pro každého z nich je nezbytné učit se cizí jazyk (v našem případě český) z autentických literárních textů.

Výuka cizích jazyků se dramaticky mění. Základní jednotky gramaticko-překladové a audioorální metody ustoupily textu, významu, diskursu. Ve výuce jazyka se dnes hledí nejen na gramatické a větné konstrukce, ale i na funkce jazyka, na nadvětné útvary, odstavce a souvislé texty. Můžeme sledovat posun od formy ke komunikativní kompetenci a ke komunikačním schopnostem. Komunikativní postupy kladou důraz na aktivitu žáků, na jejich samostatnou a tvořivou činnost. Motivace k učení a aktualizace výuky vycházející z potřeb a zájmů studentů jsou značně posíleny, jestliže výukové materiály čerpají přímo z autentických situací.

7.1 VYUŽITÍ LITERÁRNÍCH TEXTŮ

Zdá se, že výuka zaměřená komunikativně se někdy až příliš jednostranně soustřeďuje pouze na ústní vyjadřování, na tzv. hodiny konverzace. Malá nebo žádná pozornost je věnována čtení a psaní. Chceme-li však dosáhnout cílů komunikativního vyučování, je třeba komunikativní kompetenci chápat široce a vycházet při vyučování z integrovaných učebních plánů, ve kterých se kombinují všechny čtyři dovednosti (poslech- čtení – mluvení – psaní).

Takto široce a komplexně chápaná komunikativní výuka cizího jazyka často vychází z obsahově zaměřených plánů, v nichž samotné zvládnutí jazyka není cílem, ale prostředkem k dosažení jiného cíle.

Dobrým příkladem takto široce chápané jazykové výuky je četba autentických textů, včetně literárních, které poskytují velmi bohatý výukový materiál s rozdíly ve stylu, žánru, úhlu pohledu atd. Navíc posunou formální výuku k méně formálním situacím a vedou k přirozenému používání jazyka v různých kontextech. Lépe tak připraví studenty na zvládnutí jazykové situace mimo třídu. Výhodou autentických textů je nejen jejich tematická a žánrová rozmanitost, ale i snadná dostupnost. Mezi autentické texty můžeme zařadit text reklamy, inzerátu, jídelního lístku, mapy, jakýkoliv typ zprávy, text nápisu, písně, říkanky, hádanky aj. až po texty odborné a literární. Všechny typy autentických textů obohacují kulturní složku výuky a odrážejí použití jazyka v praxi.

Základní důvody proč používat literární texty v jazykovém vyučování:

- poskytují velké množství rozmanitého autentického materiálu vhodného pro procvičení všech dovedností
- poskytují téma, kontext a inspiraci pro množství ústních a písemných aktivit

- tvoří východisko pro mnohem širší komunikaci, ve které studenti mohou uplatnit své znalosti a zkušenosti
- motivují studenty k toleranci, k respektování jiného názoru, neboť literární texty jsou otevřeny různorodé interpretaci
- inspirují ke studiu důležitých obecně lidských otázek a problémů (např. otázky ekologické)
- motivují studenty ke čtení a mohou se stát podnětem pro vytvoření si trvalých čtenářských návyků
- mohou být prezentovány řadou způsobů – i když text není jediným zdrojem činnosti, je klíčovým elementem v řadě aktivit
- vyžadují od studentů kreativní přístup k jazyku
- rozvíjejí vědomí kulturního dědictví – diskusi o textu můžeme obohatit o širší kulturní komentář (autor díla, literární žánr, umělecký proud, ke kterému dílo patří, styl autora apod.), ve kterém studenti poznávají filosofické a estetické hodnoty, jež literatura vytvořená ve studovaném jazyce přináší do fondu světové kultury
- pomáhají studentům porozumět nejen cílové kultuře, ale lépe chápat i svou vlastní kulturu, včetně jazyka

Uvedené důvody bychom mohli pojmenovat jako důvody motivační, kulturní, estetické a metodologické. K nim je třeba přiřadit důvody lingvistické, které zřetelně dokládají, jak práce s literárními texty v jazykových hodinách prohlubuje komunikativní schopnosti a obohacuje jazykové znalosti.

1. V literárních textech se student setkává s bohatým jazykovým materiálem použitým v autentických situacích. Díky rozmanitým lexikálním kontextům si studenti postupně rozvíjejí slovní zásobu od základní až ke specializované. A právě lexikální prostředky jsou pro jazykovou komunikaci nejdůležitější.
2. Studenti se učí odhadovat význam slov z kontextu, pracovat s uměleckým detailem, se slovníkem, odůvodňují volbu výrazu. Literární texty obsahují množství lexikálních, gramatických, pravopisných, fonetických a stylistických jevů i idiomatických obrátů.
3. Literární texty se velmi osvědčují pro výuku synonym, homonym, antonym apod.
4. V literárních textech se často nacházejí odchylky od pravidelného nebo obvyklého slovního pořádku.
5. Při práci s literárními texty si studenti poměrně snadno a nenásilně uvědomí význam mnohoznačnosti slov a posouvání jejich významů v jednotlivých kontextech.
6. Studenti se setkávají s obrazným vyjadřováním.
7. V literárních textech se samozřejmě vyskytnou i komunikativní signály užívané v mluveném jazyce. Čteme-li text nahlas, procvičujeme výslovnost, ale i hlasitost, přízvuk, pauzy, intonaci, rytmus.
8. Při práci s literárním textem se nabízí řada otázek, které sledují organizaci a strukturování textu, což odpovídá současnému trendu v lingvistice – a to věnovat více pozornosti větším celkům než větám. Tradičně se za

9. Z hlediska stylistického literární texty ilustrují různé stupně formálnosti – od slangových výrazů až po vysoce formální styl. Nabízejí také řadu ukázek neformálního jazyka – např. ukázka dětské řeči.
10. Studenti se seznamují s nejběžnějšími funkcemi jazyka, jako je např. popis, vyprávění, výklad, referát, pokyny, argumentace apod. Na literárních textech se dá snadno ukázat, jak se užívá jazyk pro dosažení různých cílů – vyjádřit úctu, pohrdání, přátelství, vnitřní pocity, vtip apod.
11. Srovnáním literárních a neliterárních textů si studenti mohou uvědomit specifičnost jednotlivých stylů i různé důvody jejich použití.

Důležitým předpokladem úspěšné hodiny je výběr vhodného textu vzhledem k cíli hodiny. Literární texty lze čerpat z několika zdrojů:

- původní díla českých autorů
- díla cizích autorů v českém překladu – výhodou této skupiny textů je, že můžeme srovnávat zpracování stejného tématu nebo různé překlady stejného titulu
- literární díla, ve kterých je zobrazeno české prostředí (oblast tzv. lingvorealit)
- umělecké adaptace známých látek
- texty druhořadé / triviální literatury – často „špatně“ napsaný literární text může výborně posloužit ke splnění stanovených cílů

Při výběru textů je třeba přihlížet zejména k jazykové úrovni studentů, k jejich zkušenostem, k počtu studentů ve třídě, k časovému plánu, k cílům kursu, k původnímu kulturnímu a jazykovému prostředí, z kterého studenti pocházejí.

Všechny aktivity vytvářejí prostor pro kreativitu studentů a pro jejich aktivní zapojení do interakce s textem, se spolužáky, s učitelem i s autorem.

Literární texty mohou být využity v jazykových hodinách na všech úrovních, dokonce i v kursech základních. Nabízejí učitelům i studentům obrovský potenciál lingvistický, kulturní, výchovně-vzdělávací, estetický i metodologický.

Literární texty vnášejí do výuky cizího jazyka hlubší dimenzi, a tak bohatě napomáhají tento náročný cíl jazykové výuky uskutečnit.

(Bischofová, In K některým problémům výuky češtiny jako cizího jazyka)

7.2 NETRADIČNÍ METODY VE VÝUCE JAZYKA

Klasické vyučovací metody – výklad, učebnice, tabule, křída, cvičení, jakkoli jsou v základní prvoplánové fázi nezastupitelné, by měly být doplněny vhodně vybranými ukázkami netradičních metod. Škála, která se nabízí, je mimořádně bohatá, od jednoduchých lexikálních her, směřovaných k výslovnosti, k lexiku, k frazeologii, využitelných hned v začátečnických kurzech, přes nejrůznější varianty komunikativních situací a technik, tematických skečů, soutěží a samostatných, týmových či párových aktivit až k náročnějším divadelním kolážím.

Výsledky tohoto postupu, využívaného zpravidla v kurzech s nejvyšší jazykovou úrovní, bývají pozoruhodné, protože vyvolávají kreativní potřeby člověka. Nezanedbatelné

je i to, že současně významně posilují zpětnovazební a paměťové funkce učení. Společně natrénovaná vystoupení lze použít ke konfrontaci s dosaženými jazykovými znalostmi, stimulují představivost, rozšiřují slovní zásobu, názornost a individuální aktivitu.

Za povšimnutí stojí také nový typ důvěry mezi učitelem a studentem, ale samozřejmě i mezi studenty navzájem.

Existuje mnoho dalších oblastí, z nichž můžeme čerpat inspiraci pro rozšíření nabídky netradičních metod.

Lze kombinovat herecké aktivity s prvky výtvarnými (popis obrázku, jazykové využití výtvarného koloritu Prahy atd.), hudebními (nácvik českých písní, společná návštěva koncertů atd.) a dalšími.

Je nutné najít přiměřenou míru i způsob využití těchto postupů, aby byla naplněna jejich podstata a smysl.

(Vonková, In K některým problémům výuky češtiny jako cizího jazyka)

8 AGENTURA GOSTUDY

Agentura GOSTUDY (www.gostudy.cz) působí na českém trhu od roku 1998. Působí ve dvou městech České republiky – v Praze a v Ostravě.

Agentura pomáhá studentům-cizincům:

- se získáním studentského víza
- s nostrifikací jejich zkoušek a diplomů
- s ubytováním v ČR
- se studiem českého jazyka
- s přípravou na přijímací zkoušky na české vysoké školy
- poskytuje mladým lidem ze zahraničí komplexní služby spojené s pobytem v ČR

Agentura vlastní status ALTE Institutional Affiliate (ten z jazykových center pro cizince vlastní v ČR kromě GOSTUDY pouze Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy v Praze). Tento status vyjadřuje fakt, že závěrečné certifikáty z kurzů v GOSTUDY potvrzují úroveň jazyka cizince dle platných mezinárodních požadavků (např. SERR, viz přílohy).

Cílovou skupinou pro studium v GOSTUDY jsou:

- studenti závěrečných ročníků středních škol zemí Společenství nezávislých států, kteří se chystají k přijímacím zkouškám na vysoké školy
- studenti vysokých škol, kteří chtějí svá studia dokončit v České republice
- absolventi vysokých škol v zemích Společenství nezávislých států, kteří chtějí pokračovat v dalším studiu (bakalářském, magisterském) v České republice
- mladí lidé do 30 let, kteří se chtějí dobře naučit český jazyk a žít nebo pracovat v České republice.

8.1 KURZY ČESKÉHO JAZYKA V GOSTUDY

Agentura organizuje množství kurzů českého jazyka pro cizince, převážně pro rusky hovořící cizince. Kurzy jsou každodenní, probíhají od pondělí do pátku většinou v rozsahu 5 vyučovacích hodin. Agentura nabízí kurzy v rozsahu 100, 250, 320, 480 a 560 hodin. Dále je možné zorganizovat kratší individuální výuku uzpůsobenou požadavkům studenta – například kurz zaměřený čistě na gramatiku atd.

Na konci kurzů probíhají zkoušky, které mají jednotnou strukturu:

- poslechová část
- gramatická část
- písemný projev
- ústní zkouška

Vzor písemné zkoušky přikládám v příloze 3.

Po úspěšném složení zkoušky studenti obdrží diplom osvědčující znalost českého jazyka na jedné z úrovní SERR. Maximální možná úroveň, kterou lze v kurzech GOSTUDY dosáhnout je B2.

Moje osobní zkušenost čítá téměř 900 hodin výuky českého jazyka v agentuře GOSTUDY. Vedla jsem tři 100 hodinové kurzy, které probíhají v letních měsících. Jeden 30 hodinový kurz, který byl zaměřen čistě na gramatiku. Od listopadu 2009 jsem lektorkou 560 hodinového kurzu. Kromě těchto kurzů jsem připravovala doplňující semináře připravující studenty na konkrétní přijímací zkoušky z českého jazyka na českých univerzitách.

Studenti z 560 hodinového kurzu mohou dosáhnout až úrovně B2. Taková znalost českého jazyka by měla studentovi dávat možnost úspěšně složit přijímací zkoušky z českého jazyka na státní univerzity.

Státní univerzity, na jejichž přijímací zkoušky se nyní se studenty připravují, jsou:

- Lékařská fakulta Univerzity Karlovy
- Filosofická fakulta Univerzity Karlovy
- Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy
- Vysoká škola ekonomická

- České vysoké učení technické
- Vysoká škola zemědělská
- Hudební akademie muzických umění

Některé z těchto fakult připravují vlastní přijímací testy pro zahraniční studenty (*Lékařská fakulta, Vysoká škola ekonomická, Filosofická fakulta*). U ostatních je podmínkou přijetí cizince složení přijímací zkoušky v českém jazyce (*stejně jako pro české studenty*).

Zkoušky se obsahově výrazně liší, většinou jsou lexikálně i stylisticky zaměřené na obor, na který se student hlásí. Vysoká škola ekonomická sestavuje již po několik let test výhradně na prověření slovní zásoby studenta, na schopnost porozumění psanému i slyšenému testu. Naproti tomu např. Hudební akademie muzických umění a částečně Lékařská fakulta UK se zaměřují na znalost gramatiky (*vzorový test Vysoké školy ekonomické je dostupný na internetu – viz seznam použité literatury, testy z Lékařské fakulty i Hudební akademie muzických umění vlastním, získala jsem je na základě osobní žádosti na příslušných katedrách a není možné je dále rozšiřovat*).

Jaká bude úspěšnost studentů při přijímacích řízeních není zatím možné odhadnout. Má zkušenost však ukazuje, že studenti, kteří se během kurzu zapojují do života české společnosti, pronikají do českého jazyka rychleji a dříve začínají bez větších obtíží komunikovat. U mých studentů tomu tak bylo u všech, kteří bydleli na českých kolejích nebo v bytech s Čechy (tj. celkem 42 ze 65 studentů).

8.1.1 POPIS STANDARDNÍ LEKCE

Pět vyučovacích hodin lekce je rozděleno na tři bloky se dvěma přestávkami.

9.00-10.30:

- konverzační cvičení (studenti se naladí na český jazyk)
- kontrola domácích úkolů
- procvičování konverzačních témat ke zkoušce

Vyhotovila jsem množství kartiček, na kterých jsou témata dialogů a různých konverzačních cvičení (např. „matka a dcera v obchodě“, „nakupujeme na výlet“, „pes a kočka“ atd.)

10.30-10.40:

přestávka

10.40 – 12.10:

- probírání nové gramatiky
- opakování již probrané gramatiky
- práce s textem
- diktáty
- poslechová cvičení

12.10-12.15:

Přestávka

12.15-13.00:

- doděláné úkolů započatých v předchozím bloku
- práce s časopisy, televizními pořady
- práce s českou písní a jejím textem
- konverzační hry – např. „Kufr“, „šibenice“, křížovky
- práce s českým filmem (k tomu připravuji pracovní list)

Pětihodinová výuka vyžaduje pestrost činností a jejich střídání.

Snažím se o zpestření výuky například i tím, že na lekci někdy přivádím jiné česky hovořící osoby, které se studenty konverzují. Studenti tak mají příležitost slyšet i jinou češtinu, než tu moji. Studenti na začátku hrají hru „Hádej, kdo jsem“ – procvičují pokládání a formulování otázek. Poté následuje volná diskuse, studenti většinou projevují o cizí osobu zájem.

Co vyžaduje příprava na lekci?:

- sestavuji vlastní gramatická cvičení, která daný gramatický problém procvičují na složitějších větách a souvětích
- stahuji z internetu texty v ruštině a studenti je překládají
- sestavuji soubor rčení, přísloví atd. a studenti ústně nebo písemně vysvětlují jejich význam
- během hodiny studenti dostávají krátké písemné úkoly na různá témata (*např. Popište, jak se cestuje městskou hromadnou dopravou v Praze, jak je možné si koupit lístek atd.*)
- slovní zásobu studentů rozšiřuji na autentických českých textech, za domácí úkol doporučuji četbu českých knih (*oblíbené jsou Malostranské povídky od Jana Nerudy*)
- v dlouhodobých kurzech vytvářím plán týdne, kdy na každý den je stanovena určitá aktivita - v pondělí mají být většinou studenti připraveni krátce pohovořit o tom, co dělali o víkendu, ve středu zase nosí zprávy z kultury, politiky, sportu atd. (k čemuž jsou nuceni použít internet, noviny, televizi nebo rozhlas v českém jazyce), v pátek je většinou čas na zábavu – filmy, hry, křížovky, vtipy atd.

8.1.2 NEJČASTĚJŠÍ PROBLÉMY PŘI VÝUCE

- **vysoká absence některých studentů**

Povoleno je 20 procent absence z celkového počtu hodin kurzu. Na splnění tohoto požadavku dohlíží i cizinecká policie. Pokud student toto kritérium nesplní, není mu dovoleno skládat závěrečnou zkoušku.

- **vysoký počet studentů ve třídě.**

Do jednoho kurzu se standardně zapisuje 15 studentů. Preferovala bych snížení počtu přibližně na polovinu. Každému studentovi by pak mohla být věnována adekvátní pozornost.

- **vysoký počet vyučovacích hodin v jednom dni**

Moje zkušenost ukazuje, že po pěti vyučovacích hodinách již studenti nedokáží udržet odpovídající pozornost a jsou unaveni. Domnívám se, že dostačující by byl počet tří až čtyřech vyučovacích hodin.

- **nedostatek učebního materiálu**

Množství i kvalita učebních textů českého jazyka pro cizince se na českém trhu zvyšuje. Stále je však mnoho prázdných míst, která si jako lektoři musíme vyplňovat sami. Například pro rusky hovořící cizince je většina učebnic zcela nedostačující, obzvláště učebnice, jejichž zprostředkujícím jazykem je angličtina. Rusky hovořící cizinec postupuje v osvojování učiva rychleji, protože ruština je rovněž slovanský jazyk. To většina učebních textů nezohledňuje.

ZÁVĚR

Smyslem této bakalářské práce bylo shrnout poznatky, principy a směrnice k tématu výuky českého jazyka cizinců v České republice. Snažila jsem se téma uchopit především z pohledu **speciální pedagogiky**, nerozebírám tedy konkrétní lingvistické problémy. Za podstatné jsem považovala shrnout současný stav věci a komplexně vysvětlit postupy a cesty, kterými se může cizinec v České republice vydat, aby získal znalost českého jazyka. Zároveň jsem se snažila vystihnout některá specifika práce pro české učitele, v jejichž třídách se objeví zahraniční studenti. Tento obor nemůže být opomíjen ani ve speciální pedagogice, protože multikulturní výchova je jednou z podstatných složek v práci se studenty a žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. **Speciální pedagog** je členem multidisciplinárního týmu a jeho činnost je nezanedbatelná pro zdárné fungování a začleňování cizinců a imigrantů do života české společnosti. V rámci poskytování služeb a v souvislosti se zajišťováním výuky češtiny pro děti a žáky cizince je potřeba zapojení celého týmu tak, aby bylo možné co nejrychlejší a nejefektivnější dosažení kýžené změny v sociokulturním zakotvení cizince a v jeho řečových kompetencích, jež jsou pro kooperaci s majoritní společností klíčové. Speciální pedagog hraje nezastupitelnou úlohu při mapování stavu připravenosti klienta a při poradenské činnosti nejen klientovi, ale i jeho rodině a učitelům.

Jsem si vědoma toho, že práce nerozebírá celou problematiku do detailů a že existuje mnoho témat, která nejsou v práci obsažena. Vycházím však z toho, že tato bakalářská práce bude sloužit jako výchozí bod pro práci diplomovou.

Především mi šlo v této práci o to, pokusit se vytvořit rámcově ucelený pohled na danou problematiku, ze kterého mohou čerpat učitelé cizinců i zahraniční studenti v České republice. Z toho, jak jsem během své praxe poznala realitu

v oboru vyplynulo, že komplexní práce, která by obsahovala podmínky studia, rozbor nabídky kurzů, podmínky ČR pro zahraniční studenty a osoby, vysvětlení situace v kontextu historie a návrh konkrétních metod a metodiky, neexistuje. Rovněž neexistuje souhrnný přehled literatury a internetových odkazů. Pokusila jsem se tedy toto v práci zpracovat.

Ráda bych touto prací přispěla k vytvoření základů užitečného materiálu, který bude v budoucnu doplněn a rozšířen a který bude sloužit k obohacení stále rychleji se rozvíjejícího oboru – **vyučování českého jazyka jako jazyka cizího**.

POUŽITÁ LITERATURA

- ADAMOVIČOVÁ, A.: *Nebojte se češtiny*. Karolinum, Praha 2007. ISBN 978-80-246-1059-7
- ANDRÁŠOVÁ, H.: *Na cestě za češtinou*. Klett, Praha 2008. ISBN 978-80-7397-004-8
- BISCHOFOVÁ, J., HASIL, J., HRDLIČKA M., KRAMÁŘOVÁ, J.: *Čeština pro středně a více pokročilé*. Karolinum, Praha 2008. ISBN 978-80-7184-921-6
- BISCHOFOVÁ, J., HASIL, J., HRDLIČKA, M., KRAMÁŘOVÁ, J.: *Pracovní sešit k učebnici Čeština pro středně a více pokročilé*. Karolinum, Praha 2008. ISBN 978-80-7184-922-3
- BURYÁNEK, J.: *Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro SŠ pedagog.*, Člověk v tísni – společnost při ČT, o.p.s., Praha 2002
- CONFORTIOVÁ, H., TURZÍKOVÁ, M.: *Čeština pro pokročilé*. Karolinum, Praha 2008. ISBN 978-80-246-1508-0
- CONFORTIOVÁ, H.: *Česká deklinace a konjugace pro cizince*. Karolinum, Praha 2008. ISBN 978-80-246-1585-1
- ČADSKÁ, M., TURZÍKOVÁ, M.: *Čeština pro cizince*. Karolinum, Praha 2001. ISBN 80-246-0245-8
- ČECHOVÁ, E., REMEDIOSOVÁ, H.: *Čeština pro ekonomy*. Karolinum, Praha 2008. ISBN 978-80-7184-934-6
- ELMAN, J.: *V kouzelné zahradě jazyků aneb Jak studovat cizí jazyky*. Sobotáles, Praha 2006. ISBN 80-86817-19
- HÁDKOVÁ, M.: *Dítě-cizinec v české škole. Metodika tzv. komunikační integrace*. SIM, Praha 2007
- HÁDKOVÁ, M., CAKIPALOGLU, I.: *Manuál pracovní skupiny Čeština pro cizince Metodický materiál projektu SIM*. IPPP, Praha 2008. ISBN 978-80-86856-44-5. Dostupné z: <http://issuu.com/strediskasim/docs/hadkova-cakirpaloglu-cestina-pro-cizince>

- HÁDKOVÁ, M., ŠINDELÁŘOVÁ, J.: *Čeština pro děti – cizince podle Společného evropského referenčního rámce*. In Bohemistika, Praha – Ratiboř 2007, s. 57-63. ISBN 80-901947-8-
- HEJHAL, J.: *Stručný úvod do didaktiky češtiny jako cizího jazyka*. Brno 1980.
- HOLÁ, L.: *Povídky malostranské*. ASA, s.r.o., Praha 2003. ISBN 80-902895-7-6
- HORÁKOVÁ, Z., TRNKOVÁ, Z.: *Tvrdé a měkké slabiky*. Nová škola, Brno 2007. ISBN 80-8560725-5
- HRONOVÁ, K.: *Čeština jako cizí jazyk*. Didakta, Praha 2009. ISBN 80-7066672-2
- KRÁLÍK, J.: *Každý den s češtinou. Zajímavosti a zvláštnosti*. Lidové Noviny, Praha 2009. ISBN 978-80-7106-884-6
- LAZAROVÁ, B., POL, M.: *Multikulturalita a rovné příležitosti v české škole*, IPPP, Praha 2002.
- MAREŠOVÁ, H.: *Texty pro zahraniční studenty k výuce reálií*. Karolinum, Praha 1992
- PRŮCHA, J.: *Pedagogický slovník*. Portál. Praha 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- REMEDIOSOVÁ, H., ČECHOVÁ, E.: *Chcete ještě lépe mluvit česky?* Harry Putz, Liberec 2007. ISBN 80-86727-12-2
- REMEDIOSOVÁ, H., ČECHOVÁ, E.: *Chcete mluvit česky? Pracovní sešit*. Harry Putz, Liberec 2007. ISBN 80-86727-09-2
- REMEDIOSOVÁ, H., ČECHOVÁ, E.: *Chcete mluvit česky?*, Harry Putz, Liberec 2007. ISBN 978-80-86727-11-0
- SOVOVÁ, J., CASADEI, L.: *Textová cvičebnice pro zahraniční bohemisty*. UPO, Olomouc 2005. ISBN 80-244-1036-2
- ŠÁRA, M. a kol.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Strasbourg: Council of Europe, 2001

- ŠINDELÁŘOVÁ, J.: *Sociokulturní zázemí žáků a studentů-imigrantů přicházejících ze zemí s odlišnou kulturou*. Ústí nad Labem 2005
- ŠIŠKOVÁ, T.: *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Portál, Praha 2008. ISBN 978-80-7367-182-2
- ŠOTOLOVÁ, E.: *Vzdělávání Romů*. Karolinum, Praha 2008. ISBN 978-80-246-1524-0
- VINOPALOVÁ, H.: *Základní mluvnice češtiny*. Karolinum, Praha 2003. ISBN 80-7184-762-3
- VÍTKOVÁ, M.: *Integrativní speciální pedagogika*. Paido, Brno 2004. ISBN 80-7315-071-9
- ZELINKOVÁ, O.: *Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek*. DYS, Praha 2008. ISBN 80-902065-1-4
- WALTEROVÁ, E.: *Kurikulum: Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Masarykova univerzita. Brno 1994. ISBN 80-210-0846-6

Časopisy:

- AUPO, Facultas Philosophica, Philologica 72-2000, s. 145-149
- CVEJNOVÁ, J. a kol.: *Metodika přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt (úroveň A1)*. VÚP. Praha dostupné z : <http://www.portaljazyku.cz/e-learning/studijni-texty/cestina-pro-cizince-metodika.html>
- ČECHOVÁ, M.-ZIMOVÁ, L.: *Multietnická komunikace, zvláště ve škole*. In Naše řeč 84, 2001, s. 57-62
- ČECHOVÁ, M.- ZIMOVÁ, L.: *Začleňování žáků jinojazyčného původu do výuky češtiny*. In Český jazyk a literatura 40, 1999-2000, s. 214-219
- HRDLIČKA, M.: *K pojetí mluvnice v jazykové výuce*. In Český jazyk a literatura č. 5-6, 52/2001-2002, s. 128-134

- HRDLIČKA, M.: *K problematice nabývání znalosti jinojazyčného kódu*. In Časopis pro moderní filologii. 2004, roč.86, 1, s.36-43
- HRDLIČKA, M.: *Komunikační metoda a komunikativnost*. In Český jazyk a literatura, č. 3, 55/2004-2005, s. 118-124
- HRDLIČKA, M.: *O způsobech výkladu mluvnické látky*. In Český jazyk a literatura č.3 54/2003-2004, s. 119-123
- HRDLIČKA, M.: *Role mluvnice ve výuce češtiny jako cizího jazyka*. In Český jazyk a literatura 48, 1998, s. 103-108
- Acta Universitatis Purkynianae 146, Studia Linguistica.
- SKALIČKA, V.: *Typ češtiny*. In Lingvistické čítanky III. Typologie- svazek I. Praha 1975, s.57
- ŠINDELÁŘOVÁ, J.: *Čeština jako cizí jazyk v evropském kontextu*, Ústí nad Labem 2008
- TRNKA, B.: *Význam funkčního jazykozpytu pro vyučování moderním jazykům*. In Slovo a slovesnost, roč. III, s. 241

Sborníky:

- K některým problémům výuky češtiny jako cizího jazyka, Praha 1997, ÚJOP UK,
- Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR, 1997, s.115.
- Národní zpráva o stavu předškolní výchovy, 2000.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, část C, 6.4. Multirukulturní výchova. VÚP, Praha 2004, str. 87.
- Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ), 2005-2006. ISBN 80-86903-37-0
- Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2006-2007. ISBN 978-80-86903-58-3

Přílohy 1 a 2 jsou převzaté z dokumentu dostupném z (přílohy C,D):

- MŠMT. Společný evropský referenční rámec pro jazyky.
[online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>.

Příloha 3 je převzata z materiálu agentury GOSTUDY. GOSTUDY CZ, Samcova 1, Praha 1, 110 00

Internetové odkazy:

- AKCENT. International House Prague. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<<http://www.akcent.cz/cz/p/222/cestina-jako-cizi-jazyk.html>>
- ASOCIACE UČITELŮ ČEŠTINY JAKO CIZÍHO JAZYKA.
[online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<<http://www.auccj.cz>>
- BOHEMICA. *Czech language and culture junction*. [online] [cit.2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<<http://bohemica.com/dotazniky/cpic>>
- CZECH KID. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<<http://www.czechkid.cz/>>
- CZECHSTUDY. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.czechstudy.cz>>
- ČEŠTINA PRO CIZINCE. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<http://cestina-pro-cizince.cz/?hl=cs_CZ>
- DOMA V ČESKÉ REPUBLICE. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.domavcr.cz>>
- DŮM ZAHRANIČNÍCH SLUŽEB. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.dzs.cz>>
- EURACTIV. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz>>

- GENERÁLNÍ KONZULÁT ČESKÉ REPUBLIKY
V JEKATĚRINBURGU. *Podmínky studia cizinců na vysokých školách*. [online] [cit.2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<http://www.mzv.cz/yekaterinburg/cz/kultura_a_skolstvi/podminky_studia_cizincu_na_vysokych.html>
- INTERNET PORADNA. *Menšiny a cizinci*. [online] [cit. 2010-03-06] Dostupné z WWW:
<<http://www.iporadna.cz/mensiny/index.php>>
- MEZINÁRODNÍ LETNÍ JAZYKOVÁ ŠKOLA. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.isls.cz/cs/o-mljs>>
- MIGRACE ONLINE. [online] [cit. 2010-03-06] Dostupné z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2131271>>
- MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Integrace*. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<<http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>>
- MŠMT. *Opatření ke studiu cizinců v České republice*. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/opatreni-ke-studiu-cizincu-v-ceske-republice>>
- MŠMT. *Referenční úrovně pro češtinu jako cizí jazyk*. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>>
- SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍ SE EMIGRANTY. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<<http://www.soze.cz>>
- ÚSTAV JAZYKOVÉ A ODBORNÉ PŘÍPRAVY UK
V PRAZE. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW:
<http://www.ujop.cuni.cz/index_cz.html>

- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Ruská národnostní menšina*. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=16155>>
- VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ. *Vstupní test z českého jazyka pro cizince*. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://kaj.vse.cz/pro-zajemce-o-studium/vstupni-test-z-cj-pro>>
- VARIANTY. *Materiály pro učitele češtiny jako cizího jazyka*. [online] [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.varianty.cz/index.php?id=16&item=37>>

PRÍLOHA 1

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

Dokument C1 Sebehodnoticí výroky v souboru DIALANG

Stupeň Refer. rámce	ČTENÍ
A1	Rozumím v hrubých rysech jednoduchým textům informační povahy a jednoduchým popisům, obzvláště doprovázejí-li je pomocné ilustrace.
A1	Rozumím velmi krátkým jednoduchým textům, umím si dát do souvislostí známá jména, slova a základní fráze například s pomocí opětovného čtení částí textu.
A1	Dokážu porozumět jednoduchým psaným pokynům, obzvláště jsou-li doprovázeny ilustracemi.
A1	Poznám známá jména, slova a velmi jednoduché fráze obsažené v jednoduchých nápisích týkajících se nejběžnějších všedních situací.
A1	Rozumím krátkým jednoduchým sdělením, například textu na pohlednici.
A2	Rozumím krátkým jednoduchým textům, které obsahují nejběžnější slova a některé mezinárodně srozumitelné výrazy.
A2	Rozumím krátkým jednoduchým textům psaným běžným všedním jazykem.
A2	Rozumím krátkým jednoduchým textům, které se vztahují k mému zaměstnání.
A2	Dokážu vyhledat určitou informaci v běžném textovém útvaru, například v inzerátu, brožuře, jídelním lístku nebo jízdním řádu.
A2	Vyhledám určitou informaci v jednoduchém písemném útvaru, například v dopise, brožuře či v krátkém novinovém článku, který popisuje nějaké události.
A2	Rozumím krátkým jednoduchým osobním dopisům.
A2	Rozumím standardním rutinním dopisům a faxům na známá témata.
A2	Rozumím jednoduchým návodům na použití přístrojů každodenní běžné potřeby – například telefonního automatu.
A2	Rozumím běžným nápisům a upozorněním na veřejných místech, například na ulici, v restauraci, na nádraží a v zaměstnání.
B1	Rozumím nekomplikovaným textům souvisejícím s oblastmi mých zájmů.
B1	Dokážu podle potřeby vyhledat a pochopit obecné informace v běžném písemném útvaru, například v dopise, brožuře a krátkém oficiálním dokumentu.
B1	Dokážu vyhledat určitou informaci, kterou potřebuji ke splnění úkolu, v jednom dlouhém nebo v několika krátkých textech.
B1	Rozeznám důležité body v nekomplikovaných novinových článcích na známá témata.
B1	Dokážu rozpoznat hlavní závěry v jasně psaných polemických textech.
B1	Rozpoznám v textu obecný směr argumentace, ale mohou mi uniknout podrobnosti.
B1	Rozumím popisu událostí, pocitů a přání v osobních dopisech natolik, že si mohu dopisovat s přítelem či známým.
B1	Rozumím jasně psaným nekomplikovaným návodům na použití přístrojů.
B2	Dokážu číst korespondenci týkající se oblastí mých zájmů a snadno z ní pochopím to podstatné.
B2	Rozumím odborným článkům nesouvisejícím s mou prací za předpokladu, že si mohu ověřit terminologii ve slovníku.
B2	Dokážu dosti snadno číst nejrůznější druhy textů, a to různě rychle a různým způsobem v závislosti na účelu čtení a na typu textu.
B2	Při čtení využívám širokou pasivní slovní zásobu, někdy mám však potíže s méně běžnými slovy a frázemi.
B2	Dokážu rychle zjistit obsah a důležitost tiskových zpráv, článků a pojednání zabývajících se nejrůznějšími odbornými tématy a umím se rozhodnout, stojí-li za podrobnější prostudování.
B2	Rozumím článkům a zprávám, které pojednávají o problémech současnosti, v nichž pisatel zaujímá konkrétní postoje a stanoviska.
C1	Rozumím veškeré korespondenci s občasným použitím slovníku.
C1	Dokonale pochopím dlouhé složité pokyny, návod k obsluze nového přístroje nebo k novému pracovnímu postupu i mimo můj obor, mohu-li si opětovně přečíst jeho obtížné části.
C2	Chápu a dokážu interpretovat prakticky jakýkoli útvar psaného jazyka včetně abstraktních, složitě strukturovaných nebo značně hovorových literárních i neliterárních textů.

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

Stupeň Refer. rámce	PSANÍ
A1 A1 A1 A1 A1 A1	Dokážu psát jednoduché vzkazy přátelům. Dokážu popsat své bydliště. Dokážu doplnit osobní údaje do formulářů. Umím napsat jednoduché izolované fráze a věty. Umím napsat krátký jednoduchý pozdrav na pohlednici. Dokážu s pomocí slovníku psát krátké dopisy a vzkazy.
A2 A2 A2 A2 A2 A2 A2	Dokážu stručně a v základních rysech popsat události a činnosti. Umím psát velmi jednoduché osobní dopisy vyjadřující poděkování či omluvu. Umím psát krátké jednoduché vzkazy týkající se záležitostí běžného života. Dokážu popsat své plány a záměry. Dokážu vysvětlit, co se mi na určité věci líbí nebo nelíbí. Dokážu popsat svou rodinu, životní podmínky, své vzdělání a současné nebo poslední zaměstnání. Umím popsat minulé události a osobní zážitky.
B1 B1 B1 B1 B1 B1 B1	Dokážu psát velmi stručné zprávy prezentující rutinní a faktické informace a zdůvodňující určité jednání či opatření. Umím v osobním dopise podrobně popsat události, své zážitky a pocity. Dokážu v základních rysech popsat nepředvídatelnou událost, například nehodu. Dokážu popsat své sny, naděje a cíle. Dokážu zapsat vzkaz obsahující žádost o informaci, popis problému atd. Umím popsat zápletku knihy nebo filmu a svůj názor na ni. Dokážu stručně zdůvodnit a vysvětlit názory, plány a činy.
B2 B2 B2 B2	Dokážu zhodnotit různé myšlenky a možná řešení určitého problému. Umím vybrat a zpracovat informace a argumenty z několika zdrojů. Dokážu rozvinout a vést logickou polemiku. Dokážu spekulovat o příčinách, následcích a hypotetických situacích.
C1 C1 C1 (odhad C1) (odhad C1)	Dokážu obsáhleji vysvětlit své stanovisko a podpořit ho vhodnými argumenty, důvody a příklady. Dokážu systematicky rozvinout polemiku s patřičným důrazem na důležité body a na prezentaci vhodných podpůrných detailů. Umím jasně a podrobně vysvětlit složité záležitosti. <i>Obvykle dokážu psát bez pomoci slovníku.</i> <i>Umím psát tak dobře, že nejde-li o něco důležitého, můj písemný projev nevyžaduje kontrolu.</i>
C2 C2 (odhad C2) (odhad C2)	Můj písemný projev má přiměřeně efektivní a logickou strukturu, která pomáhá čtenářům nalézt důležité body. Dokážu sepsat jasnou, hladce plynoucí komplexní zprávu, článek nebo esej a prezentovat v nich nějaký případ nebo kriticky hodnotit návrhy či literární díla. <i>Umím psát tak dobře, že mé texty nemusí kontrolovat rodilý mluvčí.</i> <i>Umím psát tak dobře, že mé texty nemohou podstatně vylepšit ani vyučující v kurzech psaní.</i>

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

Stupeň Refer. rámce	POSLECH
A1	V pomalé a opakované řeči rozumím běžným výrazům souvisejícím s jednoduchými a konkrétními každodenními potřebami.
A1	Dokážu chápat pomalou a pečlivě vyslovovanou řeč proloženou dlouhými pauzami, které mi umožňují uvědomit si význam řečeného.
A1	Rozumím otázkám a instrukcím a dokážu se řídit stručnými, jednoduchými, orientačními pokyny.
A1	Rozumím číslům, cenám a časovým údajům.
A2	Rozumím tolik, že mohu bez velkého úsilí vést jednoduchý rutinní rozhovor.
A2	Obvykle rozpoznám téma diskuse vedené pomalu a jasně v mé přítomnosti.
A2	Obvykle rozumím jasné standardní řeči o běžných záležitostech, ačkoli v reálné životní situaci budu pravděpodobně muset požádat o zopakování nebo přeformulování.
A2	Rozumím tolik, že se mohu vypořádat s konkrétními potřebami běžného života, řeč však musí být zřetelná a pomalá.
A2	Rozumím frázím a výrazům souvisejícím s neodkladnými potřebami.
A2	Zvládnou jednoduché zařizování v obchodě, na poště a v bance.
A2	Rozumím jednoduchým pokynům, jak se pěšky nebo veřejnou dopravou dostat z X do Y.
A2	Pochopím podstatu krátkých nahrávek, v nichž se hovoří o předvídatelných běžných záležitostech, je-li řeč zřetelná a pomalá.
A2	Dokážu vysledovat hlavní body televizních zpráv popisujících události, nehody atd., je-li komentář doplněn podpůrným vizuálním materiálem.
A2	Postřehnu hlavní smysl krátkých, zřetelných a jednoduchých oznámení a vzkazů.
B1	Dokážu z kontextu odhadnout význam příležitostných neznámých slov a porozumět smyslu věty, je-li diskutované téma známé.
B1	Obvykle chápu hlavní body delší diskuse probíhající v mé přítomnosti, je-li diskuse vedená zřetelným a standardním jazykem.
B1	Rozumím zřetelné řeči v běžné konverzaci, ačkoliv v reálné životní situaci občas musím požádat o zopakování určitých slov a frází.
B1	Rozumím nekomplikovaným konkrétním informacím, které se týkají běžných každodenních nebo s mou prací souvisejících záležitostí, chápu celkový smysl i specifické podrobnosti, řeč však musí být zřetelná a musí mít obvyklou výslovnost.
B1	Rozumím hlavním bodům zřetelné standardní řeči o známých záležitostech, které se pravidelně opakují.
B1	Dokážu sledovat přednášku související s mým oborem za předpokladu, že její předmět je mi známý a prezentace je přímočará a jasně strukturovaná.
B1	Rozumím jednoduchým technickým informacím, například návodu na použití běžného přístroje. Většinou chápu informativní obsah nahraného nebo vysílaného materiálu pojednávajícího o běžných záležitostech, je-li řeč relativně pomalá a zřetelná.
B1	Rozumím řadě filmů, v nichž je dějová linie do velké míry vyjádřena obrazem a jejichž zápletky je nekomplikovaná a řeč zřetelná.
B1	Dokážu pochopit hlavní body vysílaných pořadů na běžná témata a témata, o něž se zajímám, je-li jejich řeč relativně pomalá a zřetelná.

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

Stupeň Refer. rámce	POSLECH (pokračování)
B2	Dokonale rozumím tomu, co je mi řečeno standardním mluveným jazykem, a to i v hlučnějším prostředí.
B2	Rozumím standardní řeči, živé i vysílané, pojednávající o běžných i méně běžných záležitostech osobního, akademického a pracovního života.
B2	Rozumím hlavním myšlenkám složité řeči na konkrétní i abstraktní téma, je-li pronášena standardním jazykem, včetně technické diskuse související s mým oborem.
B2	Dokážu sledovat obsírný projev a složitou polemiku, je-li téma dosti známé a mluvčí jasně vyjadřuje své záměry.
B2	Dokážu pochopit podstatné body přednášek, pojednání a dalších typů prezentací, které vyjadřují složité myšlenky a užívají složitý jazyk.
B2	Rozumím oznámením a vzkazům pojednávajícím o konkrétních i abstraktních záležitostech pronášených standardní mluvou v normálním tempu.
B2	Rozumím většině rozhlasových dokumentárních pořadů a většině ostatních nahraných či vysílaných audiomateriálů ve standardním jazyce, poznám náladu mluvčího, tón jeho řeči atd.
B2	Rozumím většině televizních zpráv a programů o současném dění, například dokumentárním pořadům, živým rozhovorům, „talk show“, dramatickým hrám a většině filmů ve standardním jazyce.
B2	Dokážu sledovat přednášku související s mým oborem, je-li její prezentace zřetelná.
C1	Dokážu sledovat živou konverzaci mezi rodilými mluvčími.
C1	Rozumím tolik, že mohu sledovat obsírnou řeč na abstraktní složité téma nesouvisející s mým oborem, ačkoliv si příležitostně potřebuji ověřit některé podrobnosti, obzvláště jedná-li se o méně běžný přízvuk.
C1	Rozumím řadě idiomatických a hovorových výrazů a uvědomuji si stylistické rozdíly.
C1	Dokážu sledovat obsírný projev, i když nemá jasnou strukturu a vztahy mezi jednotlivými myšlenkami nejsou přímo vysloveny, pouze naznačeny.
C1	Dostí snadno chápu většinu přednášek, diskusí a polemik.
C1	Dokážu postřehnout specifickou informaci v nekvalitním veřejném hlášení/oznámení.
C1	Rozumím složitým technickým informacím, například návodům a upřesňujícím pokynům, které se týkají běžných výrobků a služeb.
C1	Rozumím nejrozličnějším druhům audionahrávek, které mohou obsahovat i nestandardní jazyk, a dokážu vysledovat i takové podrobnosti jako nevyřčené postoje a vztahy mezi mluvčími.
C1	Dokážu sledovat filmy obsahující větší množství slangových a idiomatických výrazů.
C2	Dokážu sledovat odborné přednášky a prezentace, které obsahují větší množství hovorových a regionálních výrazů nebo neznámou terminologii.

**Dokument C2 Souhrnné (stručné) stupnice
pro sdělování výsledků testu v souboru DIALANG**

Stupeň Refer. rámce	ČTENÍ
A1	Výsledky vašeho testu naznačují, že ve čtení dosahujete (nebo ještě nedosahujete) úrovně A1 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží porozumět velmi jednoduchým větám, například na vývěskách, plakátech nebo v katalogích.
A2	Výsledky vašeho testu naznačují, že ve čtení dosahujete úrovně A2 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží číst krátké jednoduché texty. Dokáží vyhledat konkrétní předvídatelné informace v jednoduchých každodenních materiálech, např. v inzerátech, prospektech, jídelních lístcích a jízdních řádech, a rozumí krátkým jednoduchým osobním dopisům.
B1	Výsledky vašeho testu naznačují, že ve čtení dosahujete úrovně B1 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží porozumět textům, které obsahují slovní zásobu často užívanou v každodenním životě nebo která se vztahuje k jejich práci. Rozumí popisům událostí, pocitů a přání v osobních dopisech.
B2	Výsledky vašeho testu naznačují, že ve čtení dosahujete úrovně B2 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží porozumět článkům a zprávám zabývajícím se současnými problémy, v nichž autoři zaujímají konkrétní postoje či stanoviska. Rozumí většině povídek a populárních románů.
C1	Výsledky vašeho testu naznačují, že ve čtení dosahujete úrovně C1 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží porozumět dlouhým složitým textům, faktografickým i beletristickým, a jsou schopni ocenit rozdíly v jejich stylu. Rozumí odborným článkům a delším technickým instrukcím, a to i tehdy, nevztahují-li se k jejich oboru.
C2	Výsledky vašeho testu naznačují, že ve čtení dosahujete úrovně C2 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží snadno číst téměř všechny typy písemného projevu, včetně abstraktních textů náročných svou stavbou i jazykem, jako jsou např. příručky, odborné články a krásná literatura.

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

Stupeň Refer. rámce	PSANÍ
A1	Výsledky vašeho testu naznačují, že v psaní dosahujete (nebo ještě nedosahujete) úrovně A1 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží napsat stručný jednoduchý text na pohlednici, např. pozdrav z dovolené. Umí vyplnit formuláře obsahující osobní údaje, např. jméno, národnost a adresu při přihlašování v hotelu.
A2	Výsledky vašeho testu naznačují, že v psaní dosahujete úrovně A2 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží napsat krátké jednoduché poznámky a zprávy týkající se jejich základních potřeb. Umí napsat velmi jednoduchý osobní dopis, např. poděkování.
B1	Výsledky vašeho testu naznačují, že v psaní dosahujete úrovně B1 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží psát jednoduché souvislé texty na témata, která dobře znají nebo která je osobně zajímají. Umí psát osobní dopisy popisující zážitky a dojmy.
B2	Výsledky vašeho testu naznačují, že v psaní dosahujete úrovně B2 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží psát srozumitelné podrobné texty na širokou škálu témat, která souvisejí s jejich zájmy. Umí napsat pojednání nebo zprávu, předávat informace, obhajovat nebo vyvracet určitý názor. V dopise dovedou zdůraznit, čím jsou pro ně události a zážitky osobně důležité.
C1	Výsledky vašeho testu naznačují, že v psaní dosahujete úrovně C1 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni se dokáží jasně vyjadřovat, dobře uspořádat text a podrobně vysvětlit svá stanoviska. Umí psát podrobné dopisy, pojednání nebo zprávy o složitých tématech a zdůraznit to, co považují za nejdůležitější. Umí zvolit styl textu podle toho, jakému typu čtenáře je určen.
C2	Výsledky vašeho testu naznačují, že v psaní dosahujete úrovně C2 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží napsat jasný plynulý text vhodným stylem. Umí psát složité dopisy, zprávy nebo články a vystavět text logicky tak, aby pomáhal čtenáři všimnout si důležitých bodů a zapamatovat si je. Umí psát resumé a recenze odborných nebo literárních textů.

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

Stupeň Refer. rámce	POSLECH
A1	Výsledky vašeho testu naznačují, že v poslechu dosahujete (nebo ještě nedosahujete) úrovně A1 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží porozumět zcela základním frázím týkajícím se jejich osoby, rodiny a bezprostředního konkrétního okolí, pokud lidé hovoří pomalu a zřetelně.
A2	Výsledky vašeho testu naznačují, že v poslechu dosahujete úrovně A2 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží porozumět frázím a nejběžnější slovní zásobě vztahující se k oblastem, které se jich bezprostředně týkají, např. základní osobní a rodinné informace, nakupování, místo-pis a zaměstnání. Dokáží pochopit smysl krátkých a jasných jednoduchých zpráv a hlášení.
B1	Výsledky vašeho testu naznačují, že v poslechu dosahujete úrovně B1 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží porozumět hlavním myšlenkám proneseným spisovným jazykem o běž-ných tématech, se kterými se setkávají v práci, ve škole, ve volném čase atd. Rozumí smyslu mno-ha rozhlasových a televizních programů týkajících se současných událostí nebo témat souvisejí-cích s oblastmi jejich osobního či pracovního zájmu, je-li řeč poměrně pomalá a zřetelná.
B2	Výsledky vašeho testu naznačují, že v poslechu dosahujete úrovně B2 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží porozumět delším promluvám a přednáškám a dokáží sledovat i složitou výměnu názorů, pokud téma dostatečně znají. Rozumí většině televizních zpráv a programů tý-kajících se aktuálních témat.
C1	Výsledky vašeho testu naznačují, že v poslechu dosahujete úrovně C1 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží porozumět delším promluvám, i když nemají jasnou stavbu a vztahy jsou vyjádřeny pouze v náznacích. Bez větší námahy rozumí televizním programům a filmům.
C2	Výsledky vašeho testu naznačují, že v poslechu dosahujete úrovně C2 stupnice Rady Evropy. Lidé na této úrovni dokáží bez potíží porozumět jakémukoli druhu mluveného projevu, živého či vysí-laného. Pokud mají trochu času zvyknout si na specifické rysy výslovnosti rodilého mluvčího, nemají potíže porozumět mu ani tehdy, mluví-li rychle.

Dokument C3 Rozšířené popisné stupnice v souboru DIALANG
pro zpětnovazební informaci s poradní funkcí

ČTENÍ			
	A1	A2	B1
Kterým typům textu rozumím	Velmi krátkým jednoduchým textům, hlavně krátkým jednoduchým popisům, zvláště ilustrovaným. Krátkým jednoduše psaným pokynům, krátkým jednoduchým textům na pohlednicích a jednoduchým nápisům.	Textům pojednávajícím o známých konkrétních záležitostech. Krátkým jednoduchým textům, například rutinním osobním a obchodním dopisům a faxům, většině běžných nápisů a oznámení, Zlatým stránkám, inzerátům a reklamám.	Nekomplikovaným konkrétním textům, které se týkají oblastí mých zájmů. Běžným textům, např. dopisům, brožurám a krátkým oficiálním dokumentům. Nekomplikovaným novinovým článkům na známé téma a popisům událostí. Jasně psaným polemickým textům. Osobním dopisům popisujícím pocity a přání. Jasně psaným přímočarým návodům na použití určitého přístroje.
Čemu rozumím	Známým jménům, slovům, základním frázím.	Rozumím krátkým jednoduchým textům. Vyhledám určitou informaci v jednoduchém běžném písemném materiálu.	Rozumím nekomplikovanému konkrétnímu vyjadřování. Jasně psané obecné polemice (ne však nutně všem detailům). Přímočarým pokynům. Vyhledám potřebnou obecnou informace v běžném písemném materiálu. Najdu určitou informaci v jednom delším nebo v několika kratších textech.
Podmínky a omezení	Čtení postupuje po jednotlivých frázích, některé pasáže textu je nutné číst opakovaně.	Texty obsahují převážně běžné každodenní výrazy a výrazy související s mým zaměstnáním.	Schopnost rozpoznat hlavní závěry a sledovat polemiku je omezena na nekomplikované texty.

ČTENÍ (pokračování)		
B2	C1	C2
Korespondenci související s mými zájmy. Delším textům včetně odborných článků mimo můj obor a vysoce odborným textům v mém oboru. Článcům a zprávám o současných problémech, v nichž jsou vyjádřena určitá stanoviska.	Nejrůznějším dlouhým složitým textům ze společenského, odborného nebo akademického života. Složitým instrukcím, které se týkají nového neznámého stroje nebo postupu mimo můj obor.	Nejrůznějším dlouhým a složitým textům, prakticky všem formám psaného jazyka. Abstraktním, složitě strukturovaným a vysoce hovorovým literárním a neliterárním textům.
Porozumění textu umožňuje rozsáhlá pasivní slovní zásoba, obtíže způsobují méně běžné fráze, idiomy a terminologie. Rozumím podstatnému významu korespondence v mém oboru a odborným článkům mimo něj (se slovníkem). Vyhledám informace, myšlenky a názory ve vysoce odborných textech z mého oboru. Najdu v dlouhých textech podstatné detaily.	Pochopím jemné detaily včetně postojů a názorů, které nejsou přímo vyjádřeny. Do nejmenších podrobností rozumím složitým textům včetně prezentovaných postojů a názorů (viz podmínky a omezení).	Stylistickým a významovým nuancím, explicitně i implicitně vyjádřeným.
Minimální omezení co do typu a obsahu textu. Různé typy textu čtu různě rychle a různým způsobem podle typu textu a účelu čtení. U odbornějších a méně běžných textů potřebuji slovník.	Detailní porozumění obtížnému textu závisí na možnosti vracet se k obtížným pasážím. Příležitostně použití slovníku.	Minimální omezení – schopnost chápat a interpretovat prakticky všechny formy psaného jazyka. Případná neznalost velmi archaických slov a frází zřídka naruší porozumění.

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

PSANÍ			
	A1	A2	B1
Které typy textů umím psát	Velmi krátké písemné útvary: izolovaná slova a velmi krátké základní věty. Např. jednoduché vzkazy, poznámky, vyplňování formulářů, psaní pohlednic.	Obvykle krátké, jednoduché písemné útvary. Např. jednoduché osobní dopisy, pohlednice, vzkazy, poznámky, vyplňování formulářů.	Souvislé srozumitelné texty, v nichž jsou jednotlivé prvky správně propojeny.
Co umím napsat	Číslovky a datum, své jméno, národnost, adresu a další podrobnosti, které se vpisují do jednoduchých formulářů při cestování. Krátké jednoduché věty spojené spojkami „a“ a „pak“.	Texty většinou popisují momentální potřeby, osobní události, známá místa, koníčky, práci atd. Obvykle se skládají z krátkých základních vět. Umím používat nejběžnější spojovací výrazy (a, ale, protože), s jejichž pomocí dokážu napsat příběh nebo v bodech popsat určitou věc.	Umím písemně zprostředkovat jednoduché informace přátelům, řemeslníkům atd., kteří figuruji v mém běžném životě. Umím srozumitelně předat nekomplikovaná sdělení. Umím oznámit zprávu, vyjádřit svůj názor na abstraktní nebo kulturní téma, např. na film, hudbu atd. Dosti podrobně dokážu popsat zážitky, pocity a události.
Podmínky a omezení	Nejedná-li se o nejběžnější slova a výrazy, je nutné použít slovník.	Texty se týkají pouze běžných rutinních záležitostí. Napsat souvislý, logicky provázaný text, je obtížné.	Psaní se může omezovat na známější a běžnější textové útvary, např. na popis věci nebo sledu činností. Napsat např. polemický text nebo pojednat sporné otázky, může být obtížné.

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

PSANÍ (pokračování)		
B2	C1	C2
Nejrůznější typy textů.	Nejrůznější typy textů. Umím se vyjádřit jasně a přesně, jazykové prostředky využívám efektivně a pružně.	Nejrůznější typy textů. Umím přesně vyjádřit jemnější významové odstíny. Umím psát přesvědčivě.
Umím efektivně sdělit zprávu, vyjádřit názor a reagovat na zprávy a názory jiných. Ovládám nejrůznější spojovací výrazy, s jejichž pomocí jasně vyjadřuji vztahy mezi myšlenkami. Pravopis a interpunkce jsou poměrně správné.	Umím napsat jasný, hladce plynoucí a správně strukturovaný text, který dokazuje zvládnutí organizačních prostředků textu, spojovacích výrazů a prostředků textové soudržnosti. Umím přesně odstupňovat názory a tvrzení, např. co se týče jistoty/nejistoty, víry/pochybnosti a pravděpodobnosti. Rozvržení a členění textu a interpunkce jsou konzistentní a podtrhují srozumitelnost textu. Pravopis je až na příležitostná opomenutí správný.	Umím napsat logicky souvislý a soudržný text a plně a patřičně využívat nejrůznějších prostředků organizace textu a prostředků textové soudržnosti. Píšu bez pravopisných chyb.
Vyjádřit nuance při zaujímání stanoviska nebo při sdělování pocitů či zážitků bývá obvykle obtížné.	Vyjádřit nuance při zaujímání stanoviska nebo při sdělování zážitků může být obtížné.	Kromě příležitostných odborných termínů z neznámého oboru není třeba používat slovník.

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

POSLECH			
	A1	A2	B1
Kterým typům textu rozumím	Velmi jednoduchým frázím o mé osobě, mých známých a věcech v mém okolí. Otázkám, instrukcím, pokynům. Příklady: běžné výrazy, otázky, pokyny, stručný a jednoduchý popis cesty.	Jednoduchým frázím a výrazům o věcech, které jsou pro mě důležité. Jednoduchým běžným rozhovorům a diskusím. Běžným záležitostem v médiích. Příklady: vzkazy, rutinní slovní výměny, popis cesty, televizní a rozhlasové zprávy.	Řeči o běžných záležitostech a informacím konkrétního charakteru. Běžným rozhovorům a diskusím. Programům v médiích a filmům. Příklady: operační pokyny, krátké přednášky a projevy.
Čemu rozumím	Jménům a jednoduchým slovům. Obecnému smyslu. Rozumím tolik, že dokážu: poskytnout osobní informace, sledovat pokyny.	Běžné všední řeči. Jednoduchým běžným rozhovorům a diskusím. Hlavním myšlenkám. Rozumím tolik, že dokážu průběžně reagovat.	Odhadnu význam některých neznámých slov. Rozumím celkovému smyslu i specifickým podrobnostem.
Podmínky a omezení	Řeč musí být jasná, pomalá a pečlivě vyslovovaná. Mluvčí musí být vstřícný.	Řeč musí být jasná a pomalá. Potřebuji pomoc vstřícného mluvčího nebo obrazového doprovodu. Někdy musím požádat o zopakování nebo přeformulování.	Řeč musí být jasná a standardní. Potřebuji pomoc vizuálních materiálů a podnětů. Někdy musím požádat o zopakování určitého slova nebo fráze.

Příloha C: Stupnice souboru DIALANG

POSLECH (pokračování)		
B2	C1	C2
Všem běžným typům mluveného projevu. Přednáškám. Programům v médiích a filmům. Příklady: technické diskuse, zprávy, živá interview.	Libovolnému mluvenému projevu. Přednáškám, diskusím a debatám. Veřejným hlášením. Složitým technickým informacím. Audionahrávkám a filmům. Příklady: rozhovory rodilých mluvčích.	Jakékoliv mluvené řeči, živé i vysílané. Odborným přednáškám a prezentacím.
Hlavním myšlenkám i specifickým informacím. Složitým myšlenkám a složitému vyjadřování. Názorům a postojům mluvčího.	Dokážu se aktivně účastnit rozhovorů. Rozumím abstraktním a složitým tématům, nevyřčeným postojům a vztahům mezi mluvčími.	Naprosto bez problémů rozumím celku i podrobnostem.
Rozumím standardní řeči a určitým idiomatickým výrazům, a to i v poněkud hlučném prostředí.	Jedná-li se o neznámý přízvuk, příležitostně si potřebuji ověřit podrobnosti.	Žádné, mám-li čas přivyknout něčemu, s čím jsem se dosud nesetkal.

Rámec ALTE tvoří v současné době pět úrovní. Výše popsané ověřování jeho validity potvrdilo, že tyto úrovně zhruba odpovídají úrovním Referenčního rámce Rady Evropy A2–C2, přičemž na definici počáteční úrovně (Breakthrough) se stále ještě pracuje. K charakterizaci této úrovně přispívá i projekt ALTE. Vztah mezi oběma referenčními rámci může být tedy znázorněn takto:

Úrovně ovládání Rady Evropy	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Úrovně ovládání ALTE	Počáteční úroveň ALTE	Úroveň 1 ALTE	Úroveň 2 ALTE	Úroveň 3 ALTE	Úroveň 4 ALTE	Úroveň 5 ALTE

Hlavní rysy jednotlivých úrovní ALTE:

Úroveň 5 ALTE (Dobrý uživatel): schopnost pracovat s materiály akademického charakteru a materiály náročnými na pochopení; schopnost využívat jazyka tak efektivně, že jazykový výkon může v určitých směrech předčit výkon rodilého mluvčího.

Příklad: DOKÁŽE v textu rychle vyhledat podstatnou informaci a pochopit jeho hlavní téma, přičemž čte téměř tak rychle jako rodilý mluvčí.

Úroveň 4 ALTE (Schopný uživatel): schopnost komunikovat s důrazem na kvalitu komunikace ve smyslu přiměřenosti, citlivosti a schopnosti vyrovnat se s neznámými tématy.

Příklad: DOKÁŽE se sebevědomě vyrovnat s útočně kladenými otázkami. DOKÁŽE se prosadit a udržet si slovo.

Příloha D: Hodnotící výroky ALTE „Co student dokáže“

Úroveň 3 ALTE (Nezávislý uživatel): schopnost většinou dosáhnout cíle a vyjadřovat se k řadě témat.

Příklad: DOKÁŽE provést návštěvníky po okolí a podrobně popsat nějaké místo.

Úroveň 2 ALTE (Uživatel na prahu nezávislosti – Threshold User): schopnost vyjádřit se v omezeném počtu známých situací a v hrubých rysech se vyrovnat s nerutinními informacemi.

Příklad: DOKÁŽE požádat o otevření účtu v bance za předpokladu, že se jedná o nekomplikovanou proceduru.

Úroveň 1 ALTE (Uživatel směřující k nezávislosti – Waystage User): schopnost pracovat s jednoduchými jasně formulovanými informacemi, začíná být schopen vyjadřovat se ve známých situacích.

Příklad: DOKÁŽE vést jednoduchou rutinní konverzaci na jednoduché předvídatelné téma.

Počáteční úroveň ALTE (Průlom – Breakthrough) základní schopnost komunikovat a účastnit se jednoduché výměny informací.

Příklad: DOKÁŽE klást jednoduché otázky týkající se jídelního lístku a rozumí jednoduchým odpovědím.

Odkazy:

- Alderson, J. C.: Bands and scores. In: Alderson, J. C & North, B. (ed.): *Language testing in the 1990s*. London: British Council/Macmillan, Developments in ELT, 71–86, 1991.
- North, B.: *The development of a common framework scale of language proficiency*. Doktorská disertační práce, Thames Valley University. New York, Peter Lang 1996/2000.
- ALTE Handbook of Language Examinations and Examination Systems* (k dispozici na sekretariátu ALTE v UCLES).

V případě zájmu o další informace týkající se projektu ALTE se prosím obraťte na Marianne Hirtzelovou, e-mail: Hirtzel.m@ucles.org.uk

Neil Jones a Marianne Hirtzel, University of Cambridge Local Examinations Syndicate, březen 2000.

Úroveň ALTE	Poslech/mluvení	Čtení	Psaní
Úroveň ALTE 5	DOKÁŽE někomu poradit ve složitých či citlivých záležitostech a hovořit o nich, rozumí hovorovým odkazům a se sebedůvěrou se vyrovnává s útočnými otázkami.	DOKÁŽE porozumět dokumentům, korespondenci a zprávám, včetně jemných významových odstínů u složitých textů.	DOKÁŽE psát dopisy na libovolné téma i vyčerpávající poznámky během schůzí či seminářů, vyjadřuje se správně a přesně.
Úroveň ALTE 4	DOKÁŽE být platným účastníkem schůzí a seminářů ve svém oboru či velmi plynule vést neformální rozhovor, umí se vypořádat s abstraktními výrazy.	DOKÁŽE číst tak rychle, že je schopen v cizím jazyce studovat, vyhledávat informace v tisku či rozumět nestandardní korespondenci.	DOKÁŽE připravovat a psát koncepty odborných dopisů, zapisovat si dosti přesné poznámky na schůzích a napsat pojednání, které svědčí o komunikačních schopnostech.
Úroveň ALTE 3	DOKÁŽE sledovat či přednést prezentaci na známé téma a vést konverzaci o dosti širokém okruhu témat.	DOKÁŽE v textu rychle vyhledat důležité informace a rozumí podrobným instrukcím či radám.	DOKÁŽE si psát poznámky během hovoru druhé osoby či psát dopisy obsahující nestandardní žádosti.
Úroveň ALTE 2	DOKÁŽE se omezeně vyjadřovat k abstraktním a kulturním záležitostem či poradit ve známé oblasti, chápat pokyny a rozumět veřejným hlášením.	DOKÁŽE rozumět rutinním informacím a článkům a chápe povšechný smysl nerutinních informací, které se týkají známé oblasti.	DOKÁŽE psát dopisy a zapisovat si poznámky o známých či předvídatelných záležitostech.
Úroveň ALTE 1	DOKÁŽE v běžném kontextu vyjádřit jednoduché názory nebo požadavky.	DOKÁŽE pochopit nekomplikované informace týkající se známé oblasti, např. informace o výrobcích, nápisy a jednoduché učebnice nebo zprávy referující o známých záležitostech.	DOKÁŽE vyplňovat formuláře a psát jednoduché dopisy či pohlednice obsahující osobní informace.
Počáteční úroveň ALTE	DOKÁŽE pochopit velmi jednoduché pokyny či účastnit se velmi jednoduchého konkrétního rozhovoru na předvídatelné téma.	DOKÁŽE pochopit velmi jednoduchá oznámení, pokyny nebo informace.	DOKÁŽE vyplňovat velmi jednoduché formuláře a psát poznámky a vzkazy, které obsahují časové údaje, data a místa.

Úroveň ALTE	Poslech/mluvení	Čtení	Psaní
Úroveň ALTE 5	DOKÁŽE obratně a bez rozpaků hovořit o složitých či citlivých otázkách.	DOKÁŽE (hledá-li ubytování) pochopit podrobnosti nájemní smlouvy, rozumí např. technickým detailům a nejdůležitějším právním opatřením.	DOKÁŽE napsat dopis na libovolné téma, vyjadřuje se správně a přesně.
Úroveň ALTE 4	DOKÁŽE vést obsírný nenucený rozhovor a diskutovat o abstraktních či kulturních tématech, mluví velmi plynule a užívá široký rejstřík výrazů.	DOKÁŽE chápat složitá stanoviska či argumenty v seriózním tisku.	DOKÁŽE napsat dopis na většinu témat. Má-li jeho příjemce se čtením problémy, budou pravděpodobně souviset s jeho/její slovní zásobou.
Úroveň ALTE 3	DOKÁŽE vést rozhovor o dosti širokém okruhu témat, např. o osobních a pracovních zážitcích či o událostech, kterými se zabývá aktuální zpravodajství.	DOKÁŽE chápat podrobné informace, např. mnoho kulinářských termínů na jídelním lístku, rozumí termínům a zkratkám v inzertní rubrice Ubytování.	DOKÁŽE písemně požádat hotel o informace o poskytovaných službách, např. co se týče vybavení pro postižené či možnosti zvláštní diety.
Úroveň ALTE 2	DOKÁŽE se omezeně vyjadřovat k abstraktním či kulturním záležitostem a je schopen zaznamenat významové či názorové nuance.	DOKÁŽE porozumět novinovým článkům konkrétní povahy, rutinním dopisům z hotelů a dopisům vyjadřujícím osobní názory.	DOKÁŽE psát v dopise o omezeném okruhu předvídatelných témat, která souvisí s osobní zkušeností, umí jednoduchým způsobem vyjádřit svůj názor.
Úroveň ALTE 1	DOKÁŽE v běžném kontextu hovořit o oblíbených a neoblíbených věcech, užívá jednoduchých jazykových konstrukcí např. „Líbí se mi/Nelíbí se mi ...“	DOKÁŽE porozumět nekomplikovaným informacím, např. etiketám na potravinářských výrobcích, běžným jídelním lístkům, dopravním značkám a pokynům na bankomatech.	DOKÁŽE vyplnit většinu formulářů s osobními údaji.
Počáteční úroveň ALTE	DOKÁŽE klást jednoduché konkrétní otázky a rozumí jednoduše vyjádřeným odpovědím.	DOKÁŽE porozumět jednoduchým nápisům a informacím, např. na letišti, v obchodě, na jídelním lístku. DOKÁŽE pochopit jednoduché pokyny k užívání léků a jednoduché orientační pokyny.	DOKÁŽE napsat velmi jednoduchý dopis hostitelské rodině či napsat krátký jednoduchý děkovný vzkaz.

Příloha D: Hodnotící výroky ALTE „Co student dokáže“

Dokument D3 Kritéria ALTE pro oblast Společnost a turistika

Oblast zájmu	Činnost	Prostředí	Požadovaná jazyková dovednost
Základní každodenní záležitosti	1. nakupování 2. stravování mimo domov 3. ubytování hotelového typu 4. pronájem dočasného ubytování (byt, pokoj, dům) 5. zabydlování 6. využívání finančních a poštovních služeb	samoobsluhy obchody s obsluhou za pultem tržiště restaurace samoobslužné bufety hotely, nocleh se snídaní atd. ubytovací agentury, podnájem hostitelské rodiny banky, směnárny, pošty	poslech/mluvení čtení poslech/mluvení čtení poslech/mluvení čtení, psaní (vyplňování formulářů) poslech/mluvení čtení, psaní (vyplňování formulářů) poslech/mluvení čtení, psaní (dopisy) čtení, psaní poslech/mluvení
Zdraví	uzdravování/péče o zdraví	v lékárně/drogérii u lékaře v nemocnici u zubaře	poslech/mluvení čtení
Cestování	příjezd do cizí země poznávací okruhy přijímání/dávání pokynů, jak se kam dostat, najímání dopravních prostředků	letiště/přístav vlakové/autobusové nádraží ulice, garáže atd. cestovní kancelář půjčovny (aut, loděk atd.)	poslech/mluvení čtení, psaní (vyplňování formulářů)
Tísňové situace	zvládání tísňových situací (nehoda, nemoc, trestná činnost, porucha vozidla, atd.)	veřejná místa soukromá místa (např. hotelový pokoj) nemocnice policejní stanice	poslech/mluvení čtení
Turistické atrakce	získávání informací výlety provádění osob, např. po městě atd.	inform. turistické centrum cestovní kancelář památky a pozoruhodnosti města, vesnice školy/univerzity	poslech/mluvení čtení
Společenský život	neformální setkání a mezilidské vztahy zábava	diskotéky, večírky, školy, hotely, tábořiště, restaurace atd. domov, pobyt mimo domov	poslech/mluvení
Média / kulturní události	sledování televize, filmů, divadelních her atd. poslech rozhlasu čtení novin, časopisů	domov, auto, kino, divadlo, diaprojekce synchronizovaná se zvukovou nahrávkou atd.	poslech/čtení
Osobní styky (na dálku)	psaní dopisů, pohlednic atd.	domov, pobyt mimo domov	poslech/mluvení (telefonování), čtení, psaní

Příloha D: Hodnotící výroky ALTE „Co student dokáže“

Dokument D4 Souhrn kritérií ALTE pro oblast Práce

Úroveň ALTE	Poslech/mluvení	Čtení	Psaní
Úroveň ALTE 5	DOKÁŽE se vypořádat se složitými, delikátními nebo spornými otázkami, umí například poradit v právních nebo finančních záležitostech, má-li potřebné odborné znalosti.	DOKÁŽE pochopit zprávy a články, s nimiž se při práci může setkat, a to včetně složitých myšlenek vyjádřených složitým jazykem.	DOKÁŽE si zapisovat podrobné a přesné poznámky, přičemž se nepřestává aktivně účastnit schůze nebo semináře.
Úroveň ALTE 4	DOKÁŽE být platným účastníkem schůzí a seminářů souvisejících s jeho/jejím zaměstnáním, umí argumentovat pro nebo proti nějakému řešení.	DOKÁŽE rozumět dopisům psaným nestandardním jazykem.	DOKÁŽE se vyrovnat se širokým okruhem rutinních i nerutinních situací, v nichž je třeba žádat kolegy nebo externisty o odborné služby.
Úroveň ALTE 3	DOKÁŽE přijímat a předávat většinu vzkazů typických pro běžný pracovní den.	DOKÁŽE rozumět většině dopisů, zpráv a dokumentace k výrobkům, s nimiž se při práci může setkat.	DOKÁŽE se vyrovnat se všemi rutinními žádostmi o zboží nebo služby.
Úroveň ALTE 2	DOKÁŽE v oblasti svého zaměstnání poradit klientům v jednoduchých záležitostech.	DOKÁŽE pochopit obecný smysl nerutinních dopisů a teoretických článků, které souvisejí s jeho/jejím oborem.	DOKÁŽE si na schůzi nebo semináři zapisovat dosti přesné poznámky, pokud se jedná o známém a předvídatelném tématu.
Úroveň ALTE 1	DOKÁŽE v oblasti svého zaměstnání vyjadřovat jednoduché požadavky, např. „Chci objednat 25 kusů...“	DOKÁŽE ve svém oboru rozumět většině krátkých zpráv a příruček předvídatelné povahy za předpokladu, že má dostatek času.	DOKÁŽE napsat krátkou, srozumitelnou žádost kolegovi nebo známé kontaktní osobě z jiné společnosti.
Počáteční úroveň ALTE	DOKÁŽE přijímat a předávat jednoduché rutinní vzkazy, např. „Schůze v pátek v 10 dopoledne“.	DOKÁŽE rozumět krátkým zprávám a popisům výrobků, jednání se o známé záležitosti a jsou-li vyjádřeny jednoduše a jejich obsah je předvídatelný.	DOKÁŽE napsat jednoduchou rutinní žádost kolegovi, například „Můžu dostat 20 X, prosím?“.

Dokument D5 Kritéria ALTE pro oblast PRÁCE

Přehled oblastí zájmu a zahrnutých činností

Oblast zájmu	Činnost	Prostředí	Požadovaná dovednost
Služby související se zaměstnáním	1. žádání služeb souvisejících se zaměstnáním 2. poskytování služeb souvisejících se zaměstnáním	pracoviště (úřad, továrna atd.) pracoviště (úřad, továrna atd.) domov zákazníka	poslech/mluvení psaní poslech/mluvení psaní
Schůze a semináře	účast na schůzích a seminářích	pracoviště (úřad, továrna atd.) konferenční centrum	poslech/mluvení psaní (poznámky)
Formální prezentace a předváděcí akce (nového produktu)	prezentování a předvádění a účast na prezentaci a předváděcí akci	konferenční centrum, výstaviště, továrna, laboratoř atd.	poslech/mluvení psaní (poznámky)
Korespondence	čtení a psaní faxů, dopisů, sdělení, e-mailů atd.	pracoviště (úřad, továrna atd.)	čtení psaní
Zprávy	čtení a psaní zpráv (přiměřeně dlouhých a formálních)	pracoviště (úřad, kancelář atd.)	čtení psaní
Veřejně dostupné informace	získávání potřebných informací (např. z dokumentace o výrobcích, z odborných či obchodních časopisů, z inzerce, webových stránek atd.)	pracoviště (úřad, továrna atd.), domov	čtení
Instrukce a směrnice	porozumění informačním nápisům (např. bezpečnostním), porozumění pokynům a jejich psaní (např. v příručkách o instalaci, používání a údržbě výrobku)	pracoviště (úřad, továrna atd.)	čtení psaní
Telefonování	telefonování, přijímání telefonních hovorů (včetně přebírání vzkazů a psaní poznámek)	úřad, domov, hotelový pokoj atd.	poslech/mluvení psaní (poznámky)

Dokument D6 Souhrn kritérií ALTE pro oblast Studium

Úroveň ALTE	Poslech/mluvení	Čtení	Psaní
Úroveň ALTE 5	DOKÁŽE chápat vtipy, postranní hovorové poznámky a kulturně zakotvené narážky.	DOKÁŽE rychle a spolehlivě vyhledávat informace z libovolných zdrojů.	DOKÁŽE si během přednášky, semináře nebo konzultace zapisovat přesné a podrobné poznámky.
Úroveň ALTE 4	DOKÁŽE sledovat abstraktní argumentaci, například zvažování dvou alternativ a činění závěrů.	DOKÁŽE číst tak rychle, že se umí vypořádat s požadavky akademického studia.	DOKÁŽE napsat pojednání, které prokazuje komunikační schopnosti a které se čte takřka bez obtíží.
Úroveň ALTE 3	DOKÁŽE přednést jasnou prezentaci na známé téma a zodpovědět předvídavé či konkrétní dotazy.	DOKÁŽE v textu rychle vyhledat důležité informace a pochopit hlavní myšlenku textu.	DOKÁŽE si zapisovat jednoduché poznámky dosti dobře použitelné jako podklad k napsání pojednání či k domácímu opakování.
Úroveň ALTE 2	DOKÁŽE chápat pokyny učitele či přednášejícího k vyučovacím hodinám a zadávaným úkolům.	DOKÁŽE porozumět základním instrukcím a vzkazům, např. katalogům v počítačové knihovně. Určitá pomoc je nutná.	DOKÁŽE si zapsat některé informace z přednášky, jsou-li víceméně diktovány.
Úroveň ALTE 1	DOKÁŽE jednoduše vyjádřit názor pomocí výrazů jako „Nesouhlasím“.	DOKÁŽE chápat obecný smysl zjednodušených učebnic či článků, čte-li velmi pomalu.	DOKÁŽE napsat velmi krátké jednoduché vyprávění nebo popis, např. na téma „Moje poslední dovolená“.
Počáteční úroveň ALTE	DOKÁŽE chápat základní pokyny, týkající se např. času a data konání vyučovacích hodin, čísla učebny a zadání úkolu.	DOKÁŽE číst základní upozornění a instrukce.	DOKÁŽE si z nástěnky ve třídě či škole opsat časové a místní údaje.

Příloha D: Hodnotící výroky ALTE „Co student dokáže“

Dokument D7 Kritéria ALTE pro oblast Studium

Přehled oblastí zájmu a zahrnutých činností

Oblast zájmu	Činnost	Prostředí	Jazyková dovednost
Přednášky, besedy, prezentace a demonstrace	1. účast na přednášce, prezentaci a výkladu s demonstrací 2. přednášení, prezentace či výklad s demonstrací	přednáškový sál, učebna, laboratoř atd.	poslech/mluvení psaní (poznámky)
Semináře a konzultace	účast na seminářích a konzultacích	učebna, studovna	poslech/mluvení psaní (poznámky)
Učebnice, články atd.	shromažďování informací	studovna, knihovna atd.	čtení psaní (poznámky)
Písemná zadání	psaní písemných prací	studovna, knihovna, zkušební místnost atd.	psaní
Protokoly	psaní protokolů (např. o pokusech)	studovna, laboratoř	psaní
Vyhledávání informací	vyhledávání informací (např. v počítačové databázi, knihovně, slovníku atd.)	knihovna, informační centrum atd.	čtení psaní (poznámky)
Organizace studia	plánování a domlouvání se, např. s učiteli na termínu odevzdání práce	přednáškový sál, učebna, studovna atd.	poslech/mluvení čtení psaní

PŘÍLOHA 3

TEST A2 – B1 – B2

1. varianta

část I

hodnocení: celkem [110]bodů

jméno:

A – Převeďte věty do minulého času, pozor na slovosled:

Nechce se učit. Nikdy

V pátek jdeme do kina. Minulý pátek.....

Líbí se mi Praha. Vždy

Někdy vstávám brzo. Včera

Karel má moc práce. Minulý týden

Noviny nečtu každý den. Včera

Slovník stojí 300 korun. Vloni

V neděli jedeme na výlet. V neděli

Jíme ovoce každý den. Včera večer

Můžou jít na diskotéku. V sobotu

5..... bodů

B – Doplňte slovesa *jít / chodit, jet / jezdit* v minulém čase a vytvořte věty (slova v závorkách ve větách nepoužijte):

Kam - (ty) - včera večer?

..... 1

Odpoledne - obvykle - (já) - do kavárny

.....

V neděli - Karel - často - na procházky

.....

Minulý rok - Novákovi - na služební cestu - do Japonska

.....

Kdy - (ty) - většinou - hrát tenis?

.....

O víkendu - (my) - na výlet

.....

Dřív - (ty) - do práce - metrem?

.....

Každou zimu - (my) - na hory - lyžovat

.....

Marie - nikdy - tancovat

.....

Se svým psem - Václav - každý den dvakrát - na procházku

.....

5..... bodů

C - Vytvořte perfektivní formu sloves – zachovejte stejnou osobu a čas:

Vždy odjíždějí večer. Dnesráno.

Pravidelně si dávám kuře. Zítrabiftek.

Zvykám si na české jídlo. Ale nikdyna knedlíky.

Petr si bere vždy salát, ale dnes zákusek.

Nepoužíváš slovník? Ale teď ho!

Obědvám vždy doma. Ale tento víkendv restauraci.

Vždy se domlouvají dobře, jen dnes se nemohou

Jana se vždy vrací včas, ale dnespozdě.

Kupujeme vždy tyto noviny, ale dnesjiné.

Odjíždím vždy v pátek, ale tento víkendaž v sobotu.

5..... bodů

D – Doplňte se / si, kde je to nutné:

Můžete..... vybrat z několika barev. Půjčila jsem Karlovi své auto.

Stal uznávaným odborníkem. Sešli v kavárně. Poradil jsem

..... se svým otcem. Půjďme podívat na tu novou výstavu.

Rádi bavíme o všem možném. Náš profesoruž učí na fakultě deset

let. Koupil dceři nový počítač. Jana půjčila moji učebnici.

5 bodů

E – Vytvořte otázky s použitím slovesa v závorce, zachovejte stejný čas:

Kdy obědváte v restauraci? (chtít)

Kdy se vrátila? (mít)

Proč tady kouříme? (nesmět)

Pro koho kupuješ dárek? (muset)

Kdy jsi mluvil anglicky? (umět)

Kde večeříte? (mocht)

Proč jedou na výlet? (nemocht)

Proč jsi nešla do kina? (nechtít)

Proč píšou úkoly? (nemuset)

Kdy to Honza napsal? (smět)

5 bodů

F – Osobní zájmena v závorkách dejte do správného tvaru:

Ptal se (já)..... na to. Mluvili o (oni) moc pěkně.

Půjdeš k (on)? Beze (já) byste to neudělali.

Napsal (ty) dlouhý dopis. Půjč (oni)..... tu knihu!

Musím (ona)dát tu knihu. Nestarej se o (my)!

Neptali jsme se (oni) ještě. Dáš (on) to dneska?

Bohužel se (ona) nedá věřit. Ale na (my)je spolehnutí.

Potřebuju od (vy) to potvrzení. Vystavíme (vy) to hned.

Tys (oni) nepoznal. Ne, ale (on) jsem poznal hned.

Proč se o (ona) zajímáš? Nezajímám, zajímám se o (on)

Díky (on) nedokončil projekt. Promiňte (my) to.

10 bodů

G – Výrazy v závorkách převed'te do množného čísla:

Na fakultě máme (inteligentní profesor).....

Rád odpočívám v (park a zahrada)

Vynikal nad (ostatní spolužáci)

Co víš o (český spisovatel)

Obdivujeme Prahu s (její zajímavé muzeum)

Máme (3 malý kluk)

Díky (můj ruský přítel) umím dobře rusky.

Kde bydlí (ten chytrý doktor)?

Nerozumím (abstraktní obraz)
 Na (český hrad a zámek) je mnoho návštěvníků.
 10 bodů

H – Výrazy v závorkách dejte do správného tvaru:

Prezidenta doprovází na cestách několik (český novinář)
 Řekl jsi to (kolega Jan Procházka)?
 Dala bych si trochu (horký čaj)
 Vážím si (všechny české učitelky a čeští učitelé)

 Na silnicích stále vidíme mnoho (stará auta)
 Pozvala jsem jen několik (dobrý přítel)
 Viděla jsem tam jen (5 známý člověk)
 Do Prahy jezdí stále více (zahraniční turista)
 Kolik (kamarádky) (přijít)?
 10 bodů

I – Zvýrazněná slova použijte v další větě jako posesivní adjektiva dle vzoru:

*Otec **Petra** už nepracuje. **Petrův** otec už nepracuje.*

Ten byt patří **bratrovi**. Je to byt.
 Slyšel jsem projev **prezidenta**. O projevu psaly noviny.
 Potkal jsme dceru mé **sestry**. Potkal jsem dceru.
Doktor mi dal dobrou radu. Řídil jsem se radou.
 Máme dobrého **souseda**. Zazvonil jsem u bytu.
 5 bodů

J – Napište 2. a 3. stupeň adjektiv a adverbů:

drahý
čistý
dobře
špatný
málo
velký
blízko
mladý
daleko

hodně

10 bodů

K – Doplňte do vět zájmena *každý* / *žádný* / *všichni* / *všechno*:

Neviděl jsem ještě český film. středu
chodím do fitness centra. Dívali se do skříní, ale ten svetr
nenašli. Na univerzitě neznám profesora. Přišel
jsi poslední, už jsou tady. Myslí na
své přátele. Neznám českou herečku. Líbí se mu
..... dívka. člověk má nějaké
problémy. Četl jsme romány od Karla Čapka.

5..... bodů

L – Doplňte do vět správný tvar číslovky 2 nebo oba:

Mám (2) bratry a (2) sestry. (Oba)
bratři a (oba) sestry studují na vysoké škole. Přijď k nám dnes
odpoledne ve (2)..... hodiny. Budu totiž doma až od (2)
..... hodin. Vezmete si (oba) sešity? Ne, jen ten bílý,
ale dejte mi (2) Ty tužky si vezmu (oba) a k tomu ještě
(2) gummy.

5..... bodů

M - Doplňte vhodnou předložku

K události došlo v noci čtvrtka pátek. Musíte zahnout
..... roh a tam uvidíte náměstí. Jak se dostanu Karlovu mostu?
Nastoupil jiného vlaku a vystoupil něj až v Praze. Návštěva
Národního divadla stojí to. Víš, že byl přijat filmovou fakultu?
Film je přístupný mládeži 15 let. Faktura je splatná jednoho
měsíce. druhé polovině 18. století dochází rozvoji české literatury.
Velké prázdniny trvají začátku července konce srpna. Víte,
kdy došlo válce bývalé Jugoslávii?
nedostatku financí se musela stavba zastavit. sucha je
nedostatek vody. hřiště je povolen vstup jen ve sportovní obuvi.
Nemohu přijít nemoci.

10..... bodů

N – Utvořte věty:

Mám ráda
 Chutnají mi
 Těší mě
 Nerad
 Nelíbí se mi
 Jsem ráda , že
 Nechutná mi
 Nemám rád
 Líbí se mi
 Rád/a

5 bodů

O – Do následujícího textu doplňte vhodná slova (zájmena, adverbia, prepozice, spojky apod.):

..... úplně neznámé země středu Evropy a
 znalostí pouze dvou českých slov se vypravil Jihoafrické republiky
 pětatřicetiletý Ahmed Kazi, se naučil, dělat boty.
 „ vaší zemi jsem nevěděl vůbec nic, netušil jsem ani, leží.
 Znal jsem jenom slova Baťa Zlín. To jen tomu,
 se tento světoznámý obuvník tomto městě narodil“,
 říká muž, nechal doma svou ženu a dvě děti a půl roku bude studovat
 obuvnické škole Zlíně, studují studenti
 nejrůznějších zemí celého světa.
 Ahmed Kazi pracoval doma mistr obuvnické továrně
 výrobu textilních bot. „Naše firma se bude spojovat další
 obuvnickou továrnou, bude dělat boty kožené. To se musím
 naučit, jsem se vydal do Zlína“, vysvětluje muž indického původu.
 První překvapení mu hned příjezdu připravila středoevropská zima. „.....
 nás je totiž zima stejně teplá vaše léto. Neměl jsem vůbec žádné
 oblečení velkých mrazů. Tak jsem si musel například Batě
 koupit kožené boty“, říká úsměvem. Společně svými kolegy
 školy pracuje časně rána obuvnické dílně,
 odpoledně pak zasedne školních lavic, se naučil teorii.

Půlroční studium zakončí speciální zkouškou. písemném testu musí studenti odpovědět sto otázek, popsat vybranou botu. Sami si také pro sebe míru boty vyrobí. Jednu botu páru, si odvezou domů, jim podepíší obuvnickí mistři, druhou pak všichni spolužáci.

10..... bodů

P – Dokončete následující věty:

Připomeň mi, abych

Navrhoval nám, abychom

Odjeli brzy, aby

Kdybys to věděla,

Dovolíš jim, aby?

Chtěla bych, abys

Zavolej jí, aby

Bylo by dobré, kdybyste

Kdybys chtěl,

Udělá všechno, aby

5 bodů

TEST A2 – B1 – B2 část II 1. varianta

hodnocení: celkem [10+10]bodů

jméno:

Pražské jaro

1. **Pražské jaro je festival:** a) loutkový b) divadelní c) hudební
2. **Začíná vždy:** a) 12. května b) 15. května c) 4. června
3. **Úvodní symfonie je:** a) od Smetany b) od Dvořáka c) od Beethovena
4. **1. ročník se konal roku:** a) 1918 b) 1946 c) 1956
5. **Je vždy pod záštitou:** a) prezidenta b) premiéra c) předsedy Parlamentu
6. **V posledních letech přibyla i:** a) lidová hudba b) folková hudba
c) jazzová hudba
7. **Festival pečuje i o:** a) mladé interprety b) nevidomé interprety
c) postižené interprety
8. **Tato specifická soutěž se koná:** a) před začátkem festivalu
b) v průběhu festivalu c) po skončení festivalu
9. **Koncerty jsou:** a) jen v Rudolfinu b) v Rudolfinu a Obecním domě
c) i jinde
10. **Vstupenky si je možné objednat předem:** a) měsíc b) 2 měsíce c) déle

Pražské jaro

Mezinárodní hudební festival **Pražské jaro** se koná každý rok v Praze již od Začíná vždy pietním aktem na vyšehradském Slavíně 12. května v den výročí úmrtí Bedřicha Smetany. Je zahajován jeho cyklem symfonických básní *Má vlast*. Uzavírán je 4. června (v letošním roce 3. června) Devátou symfonií s Ódou na radost od Ludwiga van Beethovena. Od svého počátku je pravidelnou přehlídkou vynikajících světových umělců, symfonických orchestrů a komorních těles a tím se stal reprezentativní přehlídkou světové hudební kultury a jejích trendů.

První ročník se konal v roce 1946 pod záštitou prezidenta republiky Edvarda Beneše při příležitosti 50. výročí založení České filharmonie. výbor byl sestaven z významných osobností české hudby. Od té doby je tradicí, že záštitu nad Pražským jarem přebírá prezident republiky. Tak tomu bylo i v letošním roce, kdy festival zaštil současný český prezident Václav Klaus, který o festivalu řekl: „Pražské jaro je fenomén. Přečkalo všechny zvraty dějinné a politické, i změny vkusu a kulturní poryvy. Přečkalo je, protože ve všech dobách zůstalo dost posluchačů, připravených ocenit a vychutnat skutečnou uměleckou kvalitu.“ Festival vždy připomíná významná hudební výročí uváděním výběru skladeb jubilujících autorů, premiéru mají i světová a česká díla soudobých Ke koncertním vystoupením jsou zváni umělci a orchestry špičkových kvalit. Kromě vážné hudby bývá na programu festivalu v posledních letech vždy i několik koncertů jazzové hudby.

Festival Pražské jaro také pečuje o mladé interprety. stejného jména byla založena rok po vzniku festivalu a koná se každoročně v různých nástrojových oborech před zahájením koncertního programu festivalu. Ocenění laureáti této soutěže jsou předními interprety ve svém oboru. O Pražské jaro je vždycky obrovský zájem. Vstupenky si zájemci můžou koupit již od prosince roku v předprodeji v Praze i v cizině a vybrat si z bohaté nabídky koncertů. Ty se konají nejen v Rudolfinu a v Obecním domě, ale i např. ve Španělském sále Pražského hradu nebo v některém z pražských kostelů nebo sálů v mnoha historických po celé Praze. Během festivalu se návštěvníci můžou zúčastnit i různých společenských akcí, setkání s umělci, recepce apod.

TEST A2 – B1 – B2 část III 1. varianta

hodnocení: celkem [20]bodů

jméno:

Napište dopis:

Našel/la jste adresu přítele, kterého jste neviděl/a už pět let. Napište mu dopis - vyprávění o změnách ve vašem životě a navrhněte schůzku.

KLÍČ**TEST A2 – B1 – B2****část I****1. varianta**

správný výraz = ½ bodu kromě I a O

A

se nechtěl jsme šli se mi líbila jsem vstal/vstával měl Karel / Karel
měl jsem nečetl/a stál jsme jeli/y jsme jedli mohli jít

B

Kam jsi šel.... Odpoledne jsem obvykle chodil/a/šel/šla.... V neděli Karel
často chodil... Minulý rok Novákovi jeli.... Kdy jsi většinou chodil O
víkendu jsme jeli Dřív jsi jezdil..... Každou zimu jsme jezdili
.... Marie nikdy nechodila/nešla Se svým psem chodil Václav

C

odjedou si dám si nezvyknu si vzal použij!
se naobědvám/poobědvám domluvit se vrátí (si) koupíme odjedu

D

si O se se se se se O O si

E

Kdy chcete... Kdy se měla... Proč tady nesmíme Pro koho musíš
Kdy jsi uměl Kde můžete ... Proč nemohli ... Proč jsi nechtěla
Proč nemohou/nemůžou... Kdy to směl Honza....

F

Mě/mne nich němu mne ti jim ní nás jich mu jí
nás vás vám je jeho ni něj/něho němu nám

G

Inteligentní profesory v parcích a zahradách ostatní/mi spolužáky
českých spisovatelích jejími zajímavými muzei 3 malé kluky svým/mým
ruským přátelům ti chytrí doktoři abstraktním obrazům českých
hradech a zámcích

H

českých novinářů kolegu Janu Procházkoví horkého čaje
 všech českých učitelek a českých učitelů starých aut dobrých přátel pět
 známých lidí zahraničních turistů kamarádek.....přijde/přišlo

I

bratrův prezidentově sestřinu doktorovou sousedova *správný výraz = 1 bod*

J

dražší – nejdražší čistší – nejčistší lépe – nejlépe horší – nejhorší
 méně – nejméně větší – největší blíže – nejblíže mladší – nejmladší
 dál(e) – nejdál(e) víc(e) - nejvíc(e)

K

žádný Každou všech žádného všichni všechny
 žádnou každá Každý všechny

L

dva dvě oba obě dvě dvou oba
 dva obě dvě

M

ze na za ke do z za na od do Ve k od
 do k v Kvůli V důsledku Na kvůli/v důsledku

N, P

dle vlastního uvážení

O

Do ve se z aby jak; O kde; a; díky že v který
 na ve kde/ve které z; jako v na; s která (a) proto
 po U jako do u s se ze od v do aby V
 na na z který *hodnocení: ¼ bodu za správný výraz*

KLÍČ**TEST A2 – B1 – B2****část II****1. varianta****Pražské jaro**

1c 2a 3a 4b 5a 6c 7a 8a 9c 10c

roku 1946

výjimečně

nejnovějších

Organizační

dramatické

skladatelů

Soutěž

většinou

loňského

palácích